



# Kuppi kahvia - inkiväärillä vai ilman? Monikulttuurisia kohtaamisia moniaistisessa tilassa



Holopainen, Milja

Romppanen, Johanna

2010 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu  
Laurea Tikkurila

Kuppi kahvia - inkiväärillä vai ilman? Monikulttuurisia kohtaamisia  
moniaistisessa tilassa

Milja Holopainen  
Johanna Romppanen  
Sosiaalialan koulutusohjelma  
Opinnäytetyö  
Maaliskuu 2010

Milja Holopainen ja Johanna Romppanen

**Kuppi kahvia - inkiväärillä vai ilman? Monikulttuurisia kohtaamisia moniaistisessa tilassa**

Vuosi 2010 Sivumäärä 60

Opinnäytetyö toteutettiin Laurea-ammattikorkeakoulun koordinoimassa Kohtaamisia moniaistisessa tilassa -hankkeessa. Opinnäytetyö on laadultaan toiminnallinen tutkimus. Opinnäytetyön tavoitteena oli testata, sopisiko monikulttuurinen ja multisensorinen tila menetelmänä tukemaan iäkkäiden somalinaisten integroitumista Kontulan palvelukeskuksen toimintaan. Menetelmän tarkoituksena oli myös tarjota turvallinen paikka somalialaisten ja suomalaisten senioreiden kohtaamiselle, sekä tuottaa multisensorinen tila, jossa toteutettiin muistelutyö-projekti.

Tutkimuksemme perustuu laadullisiin tutkimusmenetelmiin. Opinnäytetyömme teoreettisena viitekehyksenä toimii monikulttuurisuuden-, multisensorisuuden-, vuorovaikutuksen -ja muistelutyön teoria sekä iäkkäisiin maahanmuuttajiin ja heidän kotoutumiseensa liittyvä teoria-aineisto. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus koostui neljästä toimintakerrasta, sekä jokaisen toimintakerran jälkeisestä suunnittelupalaverista ja palautekeskustelusta. Kahdella ensimmäisellä kerralla mukana oli iäkkäitä somalinalaisia ja neljä ohjaajaa, kahdella viimeisellä kerralla mukaan tuli myös 3-4 iäkkästä suomalaisnaista. Tilat oli sisustettu ennalta valituilla kulttuurillisilla teemoilla. Ryhmässä käsiteltiin asiakkaiden muistoja Somaliasta sekä Suomesta. Tavoitteena oli hyödyntää asiakkaiden oman kulttuurin tuntemusta, muistoja sekä heidän tuomiaan esineitä tilojen luomisessa, sekä ryhmätoiminnassa.

Aineistonkeruumenetelminä käytettiin oppimispäiväkirjoja, havainnointia, haastatteluja, sekä mielipidelaatikkoo, johon sai neljän viikon aikana laittaa kommentteja multisensorisesta tilasta. Asiakkaiden lisäksi palautetta kerättiin palvelukeskuksen työntekijältä haastatteleamalla sekä keskustelemalla hänen kanssaan toiminnallisten osuuksien jälkeen. Arvioimme myös omaa oppimistamme ja ammatillista kasvuamme prosessin aikana.

Saamamme palaute monikulttuurisesta multisensorisesta tilasta on pääosin ollut myönteistä. Saimme myös hyviä kehitysehdotuksia asiakkailta ja Kontulan palvelukeskuksen työntekijöiltä. Multisensorinen tila koettiin hyvänä muistelutyön kannalta, ja se loi turvallisen tilan monikulttuuriseen kohtaamiseen. Havainnot osoittivat, että monikulttuurinen työ palvelukeskuksessa on tärkeää iäkkäiden maahanmuuttajien integroitumisen kannalta. Oppimiskokemuksena opinnäytetyön tekeminen on ollut merkityksellinen. Ohjaustaidot, suunnittelu ja organisointitaidot ovat kehittyneet läpi opinnäytetyön prosessin.

Asiasanat: monikulttuurisuus, multisensorisuus, muistelutyö, vuorovaikutus, iäkkäiden maahanmuuttajien kotoutuminen

Milja Holopainen and Johanna Romppanen

**Cup of coffee with ginger or without? Multisensory encounters in multicultural environment**

Year 2010 Pages 60

---

This thesis was conducted as part of the project called Encounters in Multisensory Environments, coordinated by Laurea University of Applied Sciences, and it is a comparative analysis. The aim of this thesis was to test, whether multicultural and multisensory environments are a suitable method for supporting the integration of elderly Somali women into the activities provided by Kontula Service Centre, Helsinki. The aim of using the chosen method was both to provide a secure meeting place for Somali and Finnish seniors and also to create a multisensory environment, in which we could carry out a reminiscence project.

The Theoretical framework of this qualitative study consisted of the theory of multicultural, multisensory interaction and the concept of reminiscence, and other theory materials, related to elderly immigrants and their integration. The practical part of the study consisted of four organized meetings with the participants, and of planning and feedback sessions after each meeting. The participants in the two first meetings included elderly Somali women and four instructors, and in the last two meetings, there were 3-4 elderly Finnish women present. The premises were decorated beforehand to match the chosen cultural themes. The participants had a conversation recollecting their memories of Somalia and Finland. The aim was to make use of the cultural knowledge, memories and the objects the participants had brought with them to create environments and organize group work.

The research material was gathered by using learning diaries, observation, interviews and a feedback box, into which the participants were asked to leave their comments about their experiences of the multisensory environment. Also the workers of Kontula Service Centre were asked for feedback after the meetings. In addition, we evaluated our own learning and professional growth during the process.

The feedback received on the multicultural and multisensory environment was predominantly positive. We also received good development ideas from the participants and the Service Centre workers. The multisensory environment was considered to be suitable for reminiscence, as it formed a secure meeting place for multicultural encounters. Our observations proved that multicultural work in Service Centres is important for the integration of elderly immigrants. As a learning experience the thesis process proved to be meaningful. During the process counselling, planning and organizational skills were improved.

Key words: multiculturalism, multisensory methods, reminiscence, interaction, integration of elderly immigrants

## SISÄLLYS

1	JOHDANTO .....	7
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖ .....	9
2.1	Kohtaamisia moniaistisessa tilassa - hanke .....	9
2.2	Kontulan palvelukeskus .....	13
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET .....	14
3.1	Multisensorisuus.....	14
3.2	Muistelutyö.....	16
3.3	Monikulttuurinen vuorovaikutus.....	17
3.4	Ikäänntyneiden maahanmuuttajien kotoutuminen.....	19
4	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET .....	21
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUMINEN.....	22
5.1	Tutkimusmenetelmä.....	22
5.2	Aineistonkeruumenetelmät.....	23
5.3	Aineiston analyysimenetelmä.....	25
6	PROSESSIKUVAUS.....	26
6.1	Toimintatutkimus opinnäytetyöprosessin taustalla .....	26
6.2	Opinnäytetyön kohderyhmä .....	28
6.3	Toiminnan suunnittelu.....	28
6.4	Aikaisemmat kokemukset menetelmän käytöstä.....	29
7	OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	30
8	TOIMINTAKERTOJEN KUVAUS.....	34
8.1	Ensimmäinen ohjauskerta.....	34
8.2	Toinen ohjauskerta .....	37
8.3	Kolmas ohjauskerta.....	39
8.4	Neljäs ohjauskerta.....	41
9	TUTKIMUKSEN TULOKSET .....	42
9.1	Multisensorisuuden toteutuminen moniaistisessa tilassa .....	43
9.2	Muistelutyön toteutuminen .....	44

9.3	Monikulttuurisen vuorovaikutuksen toteutuminen .....	46
9.4	Miten multisensorinen tila ja siellä järjestetty toiminta tuki somalinaisten kotoutumista.....	48
9.5	Palvelukeskuksen mahdollisuudet ja haasteet menetelmän näkökulmasta .....	51
10	POHDINTA.....	52
10.1	Prosessiarviointi .....	52
10.2	Tavoitteiden toteutuminen.....	55
10.3	Oma oppimisprosessi.....	56
10.4	Kehittämis- ja jatkotutkimusehdotuksia.....	57
11	LOPUKSI.....	58
12	LÄHTEET .....	60
13	LIITTEET .....	63

## 1 JOHDANTO

Ikääntyneiden suhteellinen määrä väestöstä kasvaa lähivuosina niin Suomessa kuin koko Euroopassakin. Yhä useampi maahanmuuttaja ikääntyy uudessa kotimaassaan ja se on haaste tulevaisuuden vanhuspalveluille. Ideaalissa tilanteessa maahanmuuttaja integroituu uuteen kotimaahansa, niin että hän omaksuu uuden kotimaansa käytäntöjä mutta säilyttää oman kulttuurillisen identiteettinsä. (Taipale 2008, 62.) Tilastollisen tarkastelun perusteella Suomessa vuoteen 2025 mennessä vähintään 27 000 maahanmuuttajataustaista vanhusta siirtyy eläkkeelle. (Tiilikainen & Martikainen 2008, 407).

”Maahanmuuttajien ikääntyminen on tiukka paikka terveydenhuollolle” uutisoitiin Helsingin Sanomissa syksyllä 2009. Samassa kirjoituksessa toivottiin sitä, että sosiaali- ja terveyspalveluiden pitäisi huomioida maahanmuuttajien erityistarpeet. (HS 2009.) Vanhustenhoito on tulevien vuosien ja vuosikymmenten aikana kovan paineen alla, sillä suuret ikäluokat ovat jäämässä eläkkeelle ja samalla vanhustenhoidon asiakaskunta on muuttumassa monikulttuurisemmaksi.

Opinnäytetyön aihetta miettiessämme maahanmuuttajista ja vanhustenpalveluista käytiin vilkasta keskustelua eri medioissa, mm. lehdissä ja Internetin keskustelupalstoilla. Opinnäytetyö toteutettiin Laurea-ammattikorkeakoulun Kohtaamisia moniaistisessa tilassa -hankkeessa, sillä siinä yhdistyi monikulttuurinen ja luova työskentelyote mielenkiintoisella tavalla. Hanke tarjosi meille haastavan oppimisympäristön. Kohtaamisia moniaistisessa tilassa -hanke pyrkii luomaan julkista tilaa, joka tuntuu maahanmuuttajavanhuksista tutulta, turvalliselta ja kotoisalta (Monikulttuurinen multisensorinen keskus- projektisuunnitelma, 6). Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus on toteutettu Kontulan palvelukeskuksessa. Toteutimme palvelukeskuksessa neljä puolentoista tunnin kestäväää toimintakertaa, joissa hyödynsimme muistelutyötä moniaistisessa tilassa.

Opinnäytetyömme keskittyy tutkimaan kuinka multisensorinen tila ja multisensorinen muistotyöskentely voivat tukea monikulttuurista kohtaamista. Olemme pyrkineet kartoittamaan voiko multisensorinen tila tukea ikääntyvien maahanmuuttajien integroitumista Kontulan palvelukeskuksen päivätoimintaan. Olemme myös pohtineet liikuteltavan multisensorisen tilan toimivuutta, ja tuomme esiin kehitysehdotuksia sen käyttöön liittyen.

Olemme raportoinnissa keskittyneet kuvaamaan opinnäytetyöprosessia mahdollisimman tarkkaan. Luvussa kaksi esittelemme toimintaympäristömme. Luvussa kolme kuvailemme teoreettisen viitekehyksen ja keskeiset käsitteet, jonka jälkeen esittelemme tutkimuskysymykset ja opinnäytetyömme tavoitteet luvussa neljä. Tutkielman toteuttamisessa käyttämiämme menetelmiä esittelemme luvussa viisi. Luku kuusi

sisältää prosessikuvauksen. Luotettavuutta ja eettisyyttä pohdimme luvussa seitsemän.

Toimintakerrat kuvaamme luvussa kahdeksan. Aineistosta nousseita havaintoja sekä asiakkaiden ja työntekijän kommentteja esittelemme luvussa yhdeksän.

Opinnäytetyöprosessin vaiheita, tavoitteita, omaa oppimisprosessiamme ja kehittämis- ja jatkoehdotuksia pohdimme luvussa kymmenen.



## 2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Tässä luvussa esittelemme toimintaympäristöt, joiden puitteissa opinnäytetyö toteutettiin. Yhteistyötahoja oli kaksi, Laurea-ammattikorkeakoulun yhteydessä toimiva Kohtaamisia moniaistisessa tilassa -hanke, sekä Kontulan palvelukeskus, jossa opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin. Olemme kuvailleet toimintaympäristöjä, niissä vallitsevia tavoitteita, sekä oman opinnäytteen sijoittumista toimintaympäristöjen toimintaan.

### 2.1 Kohtaamisia moniaistisessa tilassa - hanke

Laurea-ammattikorkeakoulun Kohtaamisia moniaistisessa tilassa -hanke on saanut alkunsa vuonna 2007 nimellä Monikulttuurinen multisensorinen tila -hanke. Alun perin hankkeen tavoitteena oli tukea ikäänntyviä maahanmuuttajia ja antaa heille multisensorisen tilan kautta mahdollisuus palata niihin menneisyyden maisemiin, joihin heillä ei todellisuudessa ole konkreettista mahdollisuutta palata. Hankkeen kohderyhmä ja toimintamuodot ovat laajenneet vähitellen. (Monikulttuurinen multisensorinen keskus - Tilannekatsaus.) Multisensorisen tilan pilottikokeilu toteutettiin vuonna 2007 - 2008. Hanketta on rahoittanut Sisäministeriön kotouttamisrahasto vuonna 2009. (Räty 2009, 10.)

Hankkeen syntymiseen ovat vaikuttaneet muun muassa seuraavat tekijät:

- Suomalaisen yhteiskunnan kansainvälistyminen on yksi peruste hankkeen perustamiselle. Hankkeen tilannekatsauksessa viitataan Suomen hallituksen maahanmuuttopoliittiseen ohjelmaan, jonka tavoitteissa mainitaan maahanmuuttajien osallisuuden vahvistaminen, sekä heidän alkuperäisen kulttuurinsa säilyttäminen. Tavoitteena on myös asennekasvatuksen ja syrjimättömyyden edistäminen suomalaisessa yhteiskunnassa. (Monikulttuurinen multisensorinen keskus - Tilannekatsaus.2008.)
- Pääosin tällä hetkellä olemassa olevat Suomen valtion ja kuntien tarjoamat työvoimapolitiittiset kotouttamistoimenpiteet liittyvät kotouttamiskoulutukseen, joiden tarkoituksena on suomenkielen ja yhteiskunnan tuntemuksen lisääminen. Palveluiden piiriin kuuluvat työikäiset maahanmuuttajat ja iäkkäät maahanmuuttajat jäävät usein kotouttamispalveluiden ulkopuolelle. Hanke pyrkii luomaan uusia kokemuksellisia menetelmiä kotouttamispalveluihin. (Monikulttuurinen multisensorinen keskus - Hankesuunnitelma.)

Hankkeen tavoitteet voidaan jaotella seuraavasti:

*Multisensorisen tilan rakentaminen*

Hankkeen pääasiallinen toimintamuoto ja kehittämiskohde on multisensorinen tila. Multisensorinen eli moniaistinen tila tarkoittaa tilaa, joka on helposti muunneltavissa erilaisiksi maisemiksi ja voidaan näin ollen nopeasti muokata suomalaisesta rantamaisemasta vietnamilaiseksi olohuoneeksi. Tilan on tarkoitus antaa virikkeitä kaikille aisteille ja on helppo muuttaa liikuteltavan esineistön ja uuden teknologian avulla. (Monikulttuurinen multisensorinen keskus - Hankesuunnitelma.)

*Tukipalvelujen kehittäminen maahanmuuttajien oman kulttuurin siirtämiseen sukupolvelta toiselle*

Multisensorinen tila mahdollistaa uusien menetelmien kehittämisen monikulttuuriseen työhön. Se voi toimia yhtenä välineenä pyrittäessä tukemaan vähemmistöidentiteettiä, sekä kulttuuriperimän siirtoa sukupolvelta toiselle. Multisensorisen tilan avulla voidaan elävöittää kulttuurillisia mielenmaisemia, jolloin ne tulevat konkreettisiksi. (Monikulttuurinen multisensorinen keskus - Hankesuunnitelma.)

*Maahanmuuttajavanhusten kulttuurin tukeminen*

Vähemmistökulttuureille ominaisia ympäristöjä pyritään hankkeen avulla tuomaan myös julkisille paikoille, mitkä yleensä ovat valtakulttuurin määrittelemiä. Hanke pyrkii luomaan tuttuja ympäristöjä maahanmuuttaja vanhuksille, mikä mahdollistaa oman elämänkerran kokemisen ja jakamisen turvallisessa ympäristössä. Hanke pyrkii keräämään maahanmuuttajavanhusten muistoja muun muassa järjestämällä muisteluryhmätoimintaa maahanmuuttajavanhuksille yhteistyössä maahanmuuttajajärjestöjen kanssa. (Monikulttuurinen multisensorinen keskus - Hankesuunnitelma.)

*Kansainvälisyyskasvatus*

Multisensorinen tila mahdollistaa kansainvälisyyskasvatuksen sekä vähemmistö- että valtakulttuurin suuntaan. Tuttu ja turvallinen ympäristö antaa maahanmuuttajille mahdollisuuden jakaa tietoa, muistoja ja kokemuksia omasta maasta, sekä omasta menneisyydestä. Multisensorinen tila mahdollistaa tasa-arvoisen kohtauspaikan valtaväestölle sekä vähemmistön edustajille. (Monikulttuurinen multisensorinen keskus - Hankesuunnitelma.)

### *Monikulttuurinen multisensorinen kehittämiskeskus*

Monikulttuurinen multisensorinen kehittämiskeskus luodaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Mukana kehittämistyössä ovat Laurea-ammattikorkeakoulu, erilaiset järjestöt, sekä kunta. Kunnan rooli on huomattava sillä kunnat vastaavat kotouttamispalveluiden järjestämisestä. Kehittämiskeskus rakennetaan Laurea-ammattikorkeakoulun tiloihin. Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijat ovat aktiivisesti kehittämiskeskuksen toiminnassa mukana opinnäytetöiden, työharjoitteluiden, sekä hankeopintojen kautta. (Monikulttuurinen multisensorinen keskus - Hankesuunnitelma.)

Hankkeen toimintamuotoihin sisältyvät:

#### *Opiskelijatoiminta*

Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden on mahdollisuus osallistua Kohtaamia moniaistisessa tilassa -hankkeeseen opinnäytetöiden, harjoittelun tai hankeopintojen muodossa. Hankkeessa opiskelija pääsee toimimaan monialaisessa työympäristössä yhteistyössä kuntien, sekä kolmannen sektorin toimijoitten kanssa. Laurean opiskelijat toimivat yhdessä muun muassa monikulttuuristen järjestöjen kanssa, esimerkiksi hyödyntämällä multisensorista tilaa muistelutoiminnassa, perustamalla muisteluryhmiä maahanmuuttajille, sekä järjestämällä näyttelyitä ja vähemmistökuulttuureihin liittyviä tutustumispäiviä. (Monikulttuurinen multisensorinen keskus - Tilannekatsaus.2008.)

#### *Maahanmuuttajien oman kulttuurin tukeminen*

Kohtaamia moniaistisessa tilassa hankkeessa maahanmuuttajien muistoja kerätään muun muassa haastattelujen avulla. Näiden pohjalta työstetään multisensorista aineistoa (esimerkiksi makuja, hajuja, ääniä ja esineistöä), jota voidaan hyödyntää multisensorisen tilan rakentamisessa. Multisensorinen tilan avulla voidaan tuottaa julkisiin tiloihin erilaisia kulttuuriympäristöjä, jotka tuovat tunteen paluusta alkuperäisen kulttuurin maisemiin. Multisensorisessa tilassa voidaan myös järjestää muisteluryhmiä. Aistivirikkeet stimuloivat muistoja, jotka tukevat muistelutyön menetelmiä. Ryhmätyöskentely voi tapahtua erilaisissa ryhmissä, jotka koostuvat maahanmuuttajista ja/tai valtaväestöön kuuluvista asiakkaista. Muistelutyö voi tapahtua myös samaa ikäluokkaa edustavien henkilöiden kesken, tai kyseessä voi olla muistojen välittäminen sukupolvelta toiselle. (Monikulttuurinen multisensorinen keskus - Tilannekatsaus.2008.)

### *Kansainvälisyyskasvatus*

Kansainvälisyyskasvatus Kohtaamisia moniaistisessa tilassa -hankkeessa kohdistuu Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijoihin, muihin ammattikorkeakoulu opiskelijoihin, sekä erilaisiin työyhteisöihin. Toisekseen kansainvälisyyskasvatus kohdistuu koulu- ja päiväkotiryhmiin. Ryhmien vähemmistökulttuurien edustajat toimivat oman kulttuurinsa asiantuntijoina. Multisensorisessa tilassa järjestettävät suurelle yleisölle suunnatut tilaisuudet tuovat vähemmistökulttuureja näkyväksi. (Monikulttuurinen multisensorinen keskus - Tilannekatsaus.2008.)

### *Tutkimus ja kehitys*

Yksi kehittämistyön tavoitteista on opetus- ja kuntoutusmenetelmien kehittäminen. Tutkimuksellinen ote on mukana kansainvälisyyskasvatuksen menetelmiä kehitettäessä. Hankkeen sisällä tehdään paljon kehittämistyötä, sekä opinnäytetöitä jotka tukevat hankkeen tutkimuksellista linjaa. Tutkimustoiminta tapahtuu yhteistyössä muiden korkeakoulujen kanssa. Hankkeen puitteissa pyritään tuottamaan runsaasti tieteellisiä artikkeleita, tutkielmaraportteja, sekä osallistumaan aktiivisesti kansainvälisiin seminaareihin. (Monikulttuurinen multisensorinen keskus - Tilannekatsaus.2008.)

Kohtaamisia moniaistisessa tilassa -hankkeen osapuolet ovat:

Laurea-ammattikorkeakoulu, hankkeen projektipäällikkö, hankkeen projektikoordinaattori, tekninen suunnittelija, Laurean opiskelijat, Maahanmuuttajajärjestöt ja vanhustyönjärjestöt, kansainvälisyyskasvatusta tekevät järjestöt, Kunta.

Vuonna 2009 hankkeen yhteistyökumppaneita ovat olleet Vantaan kaupunki, Helsingin kaupunki, Metropolia amk, Helsingin yliopisto / Sokla, sekä kolmas sektori:

Väestöliitto/Kotipuu-projekti, maahanmuuttajajärjestöt, Vanhustyön keskusliitto. (Räty 2009.)

Hankkeen kohderyhmät:

Erityisesti Kohtaamisia moniaistisessa tilassa -hankkeesta hyötyvät niin nuoret, toisen polven maahanmuuttajat kuin ikääntyvätkin maahanmuuttajat. Näin hanke hyödyttää niitä maahanmuuttajaryhmiä, joille kohdistettujen kotoutumispalveluiden määrä on vähäinen. Hankkeen toiminta hyödyttää myös valtaväestöä, sekä erityisesti Laurean opiskelijoita, jotka hankkeen kautta pääsevät toimimaan monikulttuurisessa ympäristössä. Hanke tukee

kolmannen sektorin toimijoita heidän työssään, sekä tarjoaa työympäristön jossa toimintaa voidaan kehittää yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa. Kunnille hanke tarjoaa monipuolisempia keinoja kotouttamispalveluiden tuottamiseen.

(Monikulttuurinen multisensorinen keskus - Tilannekatsaus.2008.)

Opinnäytetyömme soveltui tehtäväksi hankkeessa, sillä lähtökohtana oli monikulttuurinen toiminta, sekä luovien toimintojen ohjaus monikulttuurisessa ryhmässä. Opinnäytetyö vastasi myös hankkeen tavoitteita tukea maahanmuuttajavanhuksia sekä heidän kulttuuriaan. Samalla mahdollistui multisensorisen tilan liikuteltavan version pilotoiminen, jota ei aiemmin ollut kokeiltu. Hanke tarjosi vakaan ja innovatiivisen ympäristön opinnäytteen toteuttamiselle.

## 2.2 Kontulan palvelukeskus

Kontulan palvelukeskuksen toiminnan tavoitteena on ylläpitää ikäihmisten toimintakykyä, tukea heidän kotona asumistaan ja ennaltaehkäistä syrjäytymistä. Palvelukeskuksen monipuolinen tarjonta kannustaa asiakkaitaan kohottamaan kuntoa ja parantamaan sekä fyysistä-, psyykkistä- että sosiaalista hyvinvointia. Sosiaaliohjaajat tukevat, neuvovat ja antavat tarvittaessa yksilöllistä palveluohjausta. Palvelukeskuksen kaikki liikuntaryhmät on suunniteltu seniori-ikäisille. Palvelukeskuksessa on toimintaa myös maahanmuuttajataustaisille ikäihmisille. (Sosiaalivirasto, Kontulan palvelukeskus 2010.)

Kontulan palvelukeskuksella on koko ajan valmius ottaa vastaan monikulttuurisia asiakkaita. Kontulan palvelukeskuksessa panostetaan monikulttuurisen työn kehittämiseen. 2009 vuoden aikana palvelukeskuksessa oli toiminnassa afgaaninaisten- ja somalinaisten ryhmät. Ja lokakuussa aloitettiin myös monikulttuurinen sekaryhmä. 2010 on alkamassa myös venäjänkielisten ryhmä. Opinnäytetyöhömmme osallistui iäkkäiden Somalinaisten ryhmä. Ryhmäläisiä oli yhteensä 16, joista aktiivisia osallistujia oli 8 - 10. Uusia ryhmäläisiä tuli mukaan koko ajan. Suomen pakolaisapu ja Eläkeläiset Ry toimivat yhteistyössä Kontulan palvelukeskuksen kanssa tässä ryhmässä. (Säikkä 2009.)

Yhteisessä palaverissa Kontulan palvelukeskuksessa opinnäytetyöideamme sai positiivista palautetta, ja toiminnallisia kertoja ajatellen toiveet ja suunnitelmat tuntuivat menevän hyvin yksiin. Palvelukeskus oli juuri muuttanut uusiin tiloihin ja somalialaiset ja suomalaiset ikäihmiset eivät olleet vielä tutustuneet toisiinsa. Koimme että työlle oli tarvetta juuri tässä vaiheessa. Sovimme Kontulan palvelukeskuksen työntekijöiden kanssa, että toteutamme opinnäytetyömme Kontulassa somalinaisten ryhmässä ja että toimintaamme osallistuu osalla tapaamiskerroista myös suomalaisia vanhuksia. Veimme hankkeen liikuteltavan moniaistisen

tilan (teltan) Kontulan palvelukeskukseen. Siellä pystytimme multisensorisen tilan tyhjiin huoneeseen, ja tilan teemana oli suurimman osan ajasta somalialainen tila. Teltan sisustuksella oli tarkoitus luoda olohuonemainen vaikutelma. Yhdellä tapaamiskerralla muutimme tilan suomalaisen kesämökin teemaan sopivaksi. Toiminta perustui osittain samanlaiseen toimintamuotoon johon asiakkaat tutustuivat ollessaan vierailulla Tikkurilan Laurean multisensorisessa tilassa keväällä 2009. Kontulan palvelukeskuksesta löytyy hiljainen huone ja aistihuone, mutta tämänkaltaista tilaa palvelukeskuksessa ei ennen ollut kokeiltu.

### 3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET

Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys muodostuu neljästä osa-alueesta, joita ovat *multisensorisuus*, *muistelutyön menetelmä*, *monikulttuurinen vuorovaikutus*, sekä *iäkkäiden maahanmuuttajien kotoutuminen*.

#### 3.1 Multisensorisuus

Ihmisten toiminta perustuu sensoriikkaan, eli aistien välittämään tietoon. Sensoriikka toimii keskushermoston kehittäjänä ja on näin ollen edellytys ihmisen sopeutumis- ja toimintakyvylle. Ihmisellä on viisi eri aistia, jotka ovat *kuulo-*, *näkö-*, *tunto-*, *haju-* ja *makuaiisti*. Multisensorisuudella tarkoitetaan useamman kuin yhden aistin samanaikaista käyttöä. Suurin osa ihmisen vastaanottamista aistiviesteistä on multisensorisia. Yksi esimerkki multisensorisesta viestistä on puhe, jonka ymmärtämiseen ihminen käyttää sekä kuulo- että näköaistia. (Selvinen 2008,1).

Paul Paglianon (1999) mukaan *multisensorinen ympäristö* tarkoittaa ympäristöä, joka on tietoisesti muokattavissa, suunniteltavissa sekä hallittavissa sen mukaan, mihin tarkoitukseen sitä halutaan käyttää. Pagliano jakaa multisensorisen tilan käytön neljään eri käyttötarkoitukseen, jotka ovat *viihtyminen/virkistytminen*, *terapia*, *oppiminen*, sekä *monimuotoisuus*, mikä tarkoittaa kolmen ensimmäisen käyttötarkoituksen yhdistelmää. (Selvinen 2008,1). Multisensorinen ympäristö voidaan Hokkasen (2004, 434) mukaan nähdä elinympäristönä, jota on monipuolistettu lisäämällä sinne erilaisia aistiärsykeitä (Aaltonen & Leskelä 2004).

Multisensorinen tila ja sen käyttötarkoitus suunnitellaan sen käyttäjien tarpeiden mukaan. Multisensoriset tilat voivat olla hyvin erilaisia riippuen tilan käyttötarkoituksesta. Niissä voi olla jokin teema, esimerkiksi luonnon maisema, jonka mukaan huone on rakennettu. Multisensoriset tilat saattavat olla myös tietyn värisiä (valkoinen huone). Multisensorisessa

tilassa on usein välineistöä stimuloimassa aisteja ja antamassa aistivirikkeitä. Tällaista välineistöä voi olla esimerkiksi:

kuuloaistimukset - musiikki

tunto- ja näköaistimukset - esineistö, valokuvat

haju- ja maku- aistimukset - aromaattiset tuoksut, tuoksupurkit

Välineistön avulla tilaa voidaan muokata haluttuun suuntaan. Tilan tarkoitusta voidaan myös korostaa halutulla tavalla tiettyjen aistiärsykkeiden määrää lisäämällä, mikäli niiden vaikutusta halutaan korostaa. Osa multisensorisista tiloista on tarkoitettu varsinaiseen multisensoriseen työskentelyyn, mutta monista tiloista löytyy multisensorisen tilan elementtejä. Kaikki sellaiset tilat, jotka stimuloivat aisteja ja joissa voi esimerkiksi kuunnella musiikkia, haistella, maistella tai koskettaa, omaavat multisensorisen huoneen piirteitä. (Selvinen 2008, 1-2.)

*Multisensorisen työn* käsite on luotu Hämeen ammattikorkeakoulussa. Multisensorisen työn käsitteeseen voidaan lukea erilaisia menetelmiä, jotka sisältävät sensorisia elementtejä. (Selvinen.) Multisensorisen työn keskiössä ovat joko aktivoivat tai rentouttavat opetus-, kuntoutus- ja vapaa-ajan hetket. Tämän vuoksi multisensorinen työskentely edellyttää tiloja, joita on helppo muunnella, joista löytyy helppokäyttöisiä teknisiä apuvälineitä, sekä joissa on käytetty esteettisiä ratkaisumalleja. Multisensorinen työ edellyttää asiakkaan ja työntekijän jatkuvaa kontaktia. Mikäli asiakkaalla on jostain syystä vaikeuksia ymmärtää tai tulla ymmärretyksi, sitä suuremmaksi toimintatilan aistivirikkeiden merkitys kasvaa. (Sirkkola 2005.) Multisensorinen työ perustuu aisteihin ja kokemuksellisuuteen, joten multisensorinen työ voi myös sisältää luovia, asiakasta osallistavia työmenetelmiä (Räty 2009).

Multisensorisella huoneella voi olla monia merkityksiä monikulttuurisessa ympäristössä ja kanssakäymisessä. Multisensorinen tila mahdollistaa enemmistö- ja vähemmistökulttuurien roolien vaihtamisen. Multisensorinen tila voi rohkaista kulttuurien väliseen toimintaan, sekä antaa mahdollisuuden monikulttuuriseen vuorovaikutukseen. Tilan kautta maahanmuuttaja-asiakkaat voivat tuntea olevansa jälleen omassa kotimaassaan ja omassa kulttuurissaan. He voivat tilassa toimia oman kulttuurinsa asiantuntijoina ja multisensorisen tilan kautta pystyä siirtämään tietoutta omasta kulttuuristaan myös muille. (Räty & Nyman 2009, 10.)

### 3.2 Muistelutyö

Muistelu tarkoittaa nykyhetkessä tapahtuvaa menneisyyden kokemusten ja tapahtumien mieleen palauttamista. Sosiaalipsykologiassa muistelu nähdään opittuna taitona, jonka avulla yksilö tulkitsee menneisyyttään yhdessä muiden kanssa. Muisteluun liittyy myös erilaisten välineiden, kuten valokuvien, päiväkirjojen, ja muisteluesineiden käyttö. Muistelussa on kysymys eräänlaisesta nykyhetkessä tapahtuvasta keskustelusta menneisyyden kanssa. (Saastamoinen 2000,4.)

Muistelutyöllä tarkoitetaan menetelmää, jonka avulla voidaan muistella ihmisen elämää yksityiskohtaisesti. Saksalainen tutkija ja opettaja Frigga Haug sekä hänen työryhmänsä lähtivät alun perin kehittämään menetelmää 1980-luvun alkupuolella. Muistelutyön ominaisuuksiin kuuluvat muun muassa seuraavat tekijät:

- Menetelmässä ei käydä läpi koko ihmisen elämänhistoriaa vaan rajataan muistelu yhteen tapahtumaan.
- Muistelu on suunniteltua työtä.
- Muistelija tutkii kriittisesti omaa elämäänsä ja hänen tulee olla valmis jakamaan kokemuksensa muiden ryhmän jäsenten kanssa.
- Muistelutyön menetelmä perustuu siihen, että muistelija pyrkii muistamaan hyvin yksityiskohtaisesti muistonsa liittyviä asioita, kuten makuja, hajuja ja värejä, sekä pyrkii kirjoittamaan muistoon liittyvät asiat mahdollisimman tarkasti ylös. Muistelutyön menetelmään liittyy myös eri henkilöiden tekstien vertailu keskenään sekä tekstin tarkka analyysi. (Soininen 1995, 86.)

Muistelutyön tavoitteena on itsetuntemuksen kehittäminen, sekä tiedon lisääntyminen persoonallisuuden kehitykseen liittyvistä tekijöistä, kuten ristiriitaisista vaatimuksista sekä yksilöön kohdistuvista paineista. (Soininen 1995, 86.)

Muistot eivät ole olemassa vain ajatuksen tasolla vaan myös kehollisessa muodossa. Kaikki ihmisen kokemukset ja muistot säilyvät ihmisen mielessä ja kehotietoisuudessa, vaikkei näille kokemuksille löytyisikään sanallista muotoa. Ihmisen mieli usein sulkee tietoisuudesta negatiiviset tai traumaattiset muistot, sekä kaikista varhaisimmat muistot. Mieli voi myös muuttaa muistoja niin että ”muunneltu muisto” vastaa paremmin ihmisen sen hetkisiä käsityksiä ja tarpeita. Muistoja voidaan muokata niin tietoisesti kuin tiedostamattakin. Kerrottu elämäntarina on aina osittain totta ja osaksi tarua. Omasta elämästä kerrotun tarinan avulla ihminen tekee näkyväksi kokemuksiaan, muistojaan ja tuntojaan. Sanallisen, kirjoitetun, kerrotun tai eri taiteenkeinoin ilmaistun tarinan kautta ihminen voi ulkoistaa



muistonsa ja tarkastella sitä uudella tavalla. Tällä tavalla ihminen jatkuvasti kartoittaa minuuttaan ja itseään osana ympäröivää maailmaa. (Sava & Vesänen-Laukkanen 2000, 28-29.)

Irmeli Järventie (2001, 83-124) tuo esiin käsitteen *evokatiivinen muisti*, millä tarkoitetaan muistia, joka tavoittaa tunteiden ja mielikuvien kautta varhain koetut muistot, sekä muista syistä tiedostamattomat muistot. Jotkin varhaiset muistot saattavat nousta esiin ruumiillisina aistimuksin ja fyysisinä kokemuksina, jopa kipuna, ruumiin muistin kautta. Inkeri Sava ja Arja Katainen näkevät *aistivoimaisuuden* eli *sensorisuuden* merkityksen juuri siinä että sen avulla voidaan nostaa esiin muuten tavoittamattomia muistoja sekä tunteita ja tuoda ne näin tietoisesti käsiteltäviksi. (Sava & Vesänen- Laukkanen 2000, 29, 36.) Muistelutyö soveltuikin tästä syystä käytettäväksi työmenetelmänä multisensorisen ympäristön ja multisensorisen työn yhteydessä.

*Sovintoon elämän kanssa* -hankkeessa (kts. luku 6.4) tehdyn tutkimuksen mukaan monikulttuurinen muistelutyö auttaa maahanmuuttajia hahmottamaan roolia uudessa ympäristössä sekä ryhmässä. Monikulttuurisuus asettaa haasteita suomalaisille ryhmänohjaajille, joiden tulee soveltaa omaa ohjaustapaansa tilanteen vaatimalla tavalla. Monikulttuurisessakin ryhmässä tulisi kuitenkin ottaa huomioon muistelutyön peruseriaatteen sekä ohjaajan ammattietiikkaan liittyvät säännöt. Näitä tekijöitä ovat muun muassa tilan antaminen jokaiselle asiakkaalle, sekä jokaisen elämäntarinan kunnioittaminen. (Gothóni & Sainio 2008, 42.)

### 3.3 Monikulttuurinen vuorovaikutus

*Kulttuurilla* viitataan ihmisten arkisiin käytäntöihin, ruokaan ja juomaan, pukeutumiseen ja musiikkiin, sekä vähemmän näkyviin asioihin, kuten arvoihin ja normeihin, käsityksiin naisista ja miehistä ja perheestä, ja niin edelleen. Kulttuuri on jotakin, joka jäsentää ja määrittelee jokapäiväistä elämäämme ja tapaamme katsoa maailmaa. (Rastas & kump.2005, 26.)

Kulttuuri on opittua. Se koostuu asioista, joita ihmiset ja kansat ovat historiansa aikana oppineet tekemään, arvostamaan ja uskomaan. Ihminen ei synny jonkin tietyn kulttuurin jäseneksi vaan hänet kasvatetaan oman kulttuurinsa jäseneksi. Oman kulttuurin kautta ihminen tulkitsee ympäröivää maailmaa. Koko ympäröivä yhteiskunta ja rakennettu ympäristömme ovat osa kulttuuria. Vaikka kulttuuri edustaa perinteitä ja pysyvyyttä, se on samalla jatkuvasti muutoksessa. Kulttuurien muutokseen vaikuttavat muun muassa ihmisten- ja kulttuurien välinen kanssakäynti. (Räty 2002, 43.)

*Monikulttuurisuudesta* puhuttaessa puhumme sekä arkielämän ”pienistä” asioista että koko maailmankatsomusta läpäisevistä arvokysymyksistä (Rastas & kump.2005, 26).

Monikulttuurisuus on kiistelty käsite. Kritiikkiä on herättänyt muun muassa se, että sana itsessään saattaa herättää ajatuksen siitä, että on olemassa useita yksittäisiä, sisäisesti yhtenäisiä mutta toisistaan erillisiä kulttuureita. Suomessa monikulttuurisuus mielletään usein joksikin asiaksi, joka on yhteiskunnan ulkopuolelta tuleva ilmiö eikä yhteiskunnan sisällä vallitseva asia. (Tuori 2010, 2.)

Lea Himberg ja Riitta Jauhiainen määrittelevät *vuorovaikutuksen* tulkintaprosessiksi, joka tapahtuu ihmisten välillä ja on aina sidoksissa vuorovaikutustilanteeseen. Vuorovaikutus perustuu siihen, että henkilöllä on jokin sanaton tai sanallinen viesti, jonka hän pyrkii välittämään yhdelle tai useammalle henkilölle. Vuorovaikutus vaatii aina useamman kuin yhden osapuolen. Vuorovaikutuksessa joku on aina viestien lähettäjä ja toinen viestien vastaanottaja. Viestien vastaanottaja pyrkii antamaan merkityksiä viesteille, ja ihmisten reagointi tapahtuu näiden tulkintojen pohjalta. Viesti saatetaan myös tulkita väärin, jolloin vuorovaikutus katkeaa. Esimerkkinä voidaan käyttää vaikkapa vitsiä, joka tulkitaan loukkaukseksi, vaikka lähettäjä ei olisi tarkoittanut loukata viestin vastaanottajaa. (Himberg & Jauhiainen 2000, 81.)

Vuorovaikutus voidaan jakaa *informaatioon* ja *kommunikaatioon*. Informaation tarkoitus on välittää yksisuuntaisesti lähettäjältä vastaanottajalle. Kommunikaatioon puolestaan liittyy viestien lähettämisen lisäksi palautteen antaminen ja vastaanottaminen. Pelkän viestin lisäksi olennaista kommunikaatiossa on tunneperäinen asennoituminen niin viestinnän toiseen osapuoleen kuin viestittäviin asioihinkin. (Himberg & Jauhiainen 2000, 82.) *Monikulttuurisella vuorovaikutuksella* Tarkoitamme tässä tekstissä vuorovaikutusta joka tapahtuu useamman eri kulttuuritaustan omaavan yksilön välillä.

Vuorovaikutusprosessiin liittyy kaksi eri viestintätyyppiä. Nämä ovat *verbaalinen (sanallinen) ja ei-verbaalinen (sanaton) viestintä*. Onnistunut sanallinen viestintä edellyttää halua ymmärtää toisen lähettämiä viestejä ja on luonteeltaan vastaanottaja keskeistä. Viestintätilanteeseen vaikuttavat puheen lisäksi myös *paralingvistiset vihjeet*, eli se, miten puhutaan (puheen paino, tempo, äänen korkeus ja puheessa pidetyt tauot). Puheen paralingvistisistä viesteistä nousee usein esiin puhujan kansallisuus, sukupuoli, ikä, sekä yhteiskunnallinen asema. Myös viestinnän osapuolten väliset valtasuhteet nousevat esiin paralingvististen viestien kautta. Vallan käyttäjä puhuu usein enemmän ja säilyttää lyhyemmän katsekontaktin, kun taas kuulija puhuu vähemmän, mutta katsoo vallan käyttäjää pidempään. (Himberg & Jauhiainen 2000, 83-84.)

*Kulttuurien välisen viestinnän* käsitteessä sana kulttuuri liitetään erityisesti kansallisuuteen, etnisyyteen sekä kieleen. Näin kulttuuri ja kieli liittyvät olennaisesti yhteen. Kielen avulla luodaan kulttuuria, mutta myös kulttuuri muokkaa kieltä. Ihmiset kommunikoivat kielen

avulla ja näin ollen kulttuurien välinen viestintä on alttiimpi häiriöille kun kulttuurien sisäinen viestintä. Vuorovaikutukseen liittyviä kulttuurisia eroja on löydetty muun muassa keskustelun tempoon ja puheen vuorotteluun liittyen. Toisissa kulttuureissa sallitaan muun muassa enemmän päällekkäin puhumista, sekä keskeytyksiä, kuin toisissa. Joissain kulttuureissa kommunikaatio on hyvin nopeaa ja keskustelun väliset tauot lyhyitä. Kun kaksi erilaista kommunikaatiotyyliä kohtaavat, se jonka tyyli on nopeampi, on se osapuoli joka keskustelua dominoi. (Tiittula.) Suomalainen tapa viestiä on hidastempoista ja sallii pitkät tauot keskustelussa. Tämän vuoksi voi olla haasteellista päästä mukaan nopeatempoiseen keskusteluun, missä toisen henkilön päälle puhuminen on sallittua. (Räty 2002, 66.) Suomalaisista todetaan, että he ovat huonoja puhujia, mutta tämä väite on vain osittain totta. Noin 65 % suomalaisista pitää itseään puheliaina tutussa seurassa. (Himberg & Jauhiainen 2000, 83.)

Niini Vartia peräänkuuluttaa kulttuurisen kohtaamisen ennakkointia. Monikulttuurisuus yhteiskunnassamme lisääntyy ja kulttuurinen kohtaaminen tulee saamaan uusia muotoja tulevaisuudessa. Pystyäksemme kohtaamaan useiden eri kulttuurien sisältämät arvomaailmat tulisi ensin tiedostaa oma arvomaailma. Kansainvälisessä kanssakäymisessä on kysymys yhteisen vuorovaikutusperustan löytämisestä. Ennalta määrättyä toimintatapaa ei välttämättä ole. Tulisikin pyrkiä ymmärtämään vieraita kulttuureita, oppia näistä kulttuureista ja löytää yhteisiä toimintatapoja. Kysymyksessä on siltojen rakentaminen eri kulttuurien välille, jotta monikulttuurinen kohtaaminen voi toteutua. (Vartia 2009, 148-150.) Monikulttuurisessa kohtaamisessa olennaista on halu ymmärtää ja tulla ymmärretyksi (Räty 2002, 69).

### 3.4 Ikääntyneiden maahanmuuttajien kotoutuminen

Teoreettisena pohjana toimii yleisesti ikääntyneistä maahanmuuttajista koottua tutkimustietoa. Tähän teoriaan päädyimme sillä ikääntyneiden somalivanhusten kotoutumista on tutkittu vielä varsin niukasti.

Suomalaisessa palvelujärjestelmässä vanhuuden rajaviivana pidetään yleistä kansaneläkeikää, eli 65-vuotias on tästä näkökulmasta vanha. Vanhuus on myös kulttuurisidonnainen käsite, jota ei lasketa välttämättä vuosista. Erilaiset elämänolosuhteet vaikuttavat siihen, milloin ihminen alkaa kokea itsensä vanhaksi. Maahanmuuttajatyössä ikääntyvien palveluita ajatellaan tarvittavan jo 55 ikävuodesta lähtien. (Sainio & Sainio 2008, 3.)

”Maahanmuuttaja on vakiintunut käsitteeksi, joka tarkoittaa kaikkia Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia.” Maahanmuuttaja on voinut tulla Suomeen esimerkiksi töihin, avioliiton vuoksi, pakolaisina tai paluumuuttajina. (Räty 2002, 11.)

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (L9.4.1999/493) määrittelee kotoutumisen maahanmuuttajan yksilölliseksi kehitykseksi, jonka tavoitteena kotoutumisessa on että yksilö osallistuu työelämän ja yhteiskunnan toimintaan niin, että hän pystyy säilyttämään omaa äidinkieltään ja kulttuuriaan. Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluita, sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioimista muita yhteiskunnan palveluita ja toimenpiteitä suunniteltaessa.

Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2006 määrittelee kotoutumisen myös kaksisuuntaisen keskinäisen mukautumisen prosessiksi, sillä kotoutumiseen osallistuu maahanmuuttajan lisäksi työ- ja muut lähiyhteisöt sekä koko yhteiskunta. (Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2006, 17.)

Kotoutuminen lähtee ajatuksesta, että maahanmuuttajat säilyttävät oman identiteetin ja kulttuurin uuteen yhteiskuntaan ja suomalaiseen kulttuuriin kotoutuessaan.

Identiteetinrakentajan roolissa yksilön on kuitenkin aloitettava moni asia alusta ja kyettävä solmimaan elämänhistoria nykyhetkeen. Kotoutuminen saattaa olla haasteellista, sillä suomalainen yhteiskunta ja palvelujärjestelmä ei itsessään selvästi tue maahanmuuttajan omaa kulttuuria. (monikulttuurinen multisensorinen keskus projektisuunnitelma, 2.)

Erityisen ongelmallista sopeutuminen uuteen tuntemattomaan elinympäristöön on ikääntyvien maahanmuuttajien kohdalla, sillä ikääntyneellä on erityisen vahvat siteet kotimaahansa ja niistä irrottautuminen on vaikeaa. Ikääntyneen maahanmuuttajan sopeutuminen uuteen kulttuuriin ja kieleen on huomattavasti vaikeampaa, kuin nuoremmilla maahanmuuttajilla. Tästä syystä kotoutuminen uuteen maahan saattaa olla heille ongelmallista. Ikääntyville maahanmuuttajille kaivattaisiin nykyistä enemmän ryhmätoimintaa, jolla ehkäistäisiin syrjäytymistä ja yksinäisyyttä. Tällä hetkellä olemme uuden kulttuurisen ilmiön edessä ja joudumme pohtimaan sitä, miten voimme huomioida ikääntyvien maahanmuuttajien kulttuurilliset tarpeet. (Hohenthal-Antin 2009, 111-112.)

Liikunnalla on terveyttä edistäviä vaikutuksia, ja olisi hyvä jos maahanmuuttajille olisi pysyvästi tarjolla edullisia tai maksuttomia liikuntapalveluja. Jos osallistujat ovat islaminuskoisia, on otettava huomioon heidän erityistarpeensa uskontoon ja kulttuuriin nähden. Samassa tilassa missä naiset uivat tai harrastavat liikuntaa ja jossa täytyy pukeutua kevyemmin, ei voi olla miehiä. Islaminuskoisille vanhuksille on hyvä järjestää kaikki ryhmätoiminta erikseen naisille ja miehille. (Sainio 2008, 40.)

Julkiset tilat ovat valtakulttuurin määrittelemiä. Maahanmuuttajavanhuksista moni haaveilee kotimaahan paluusta, eikä haaveistaan huolimatta voi sinne palata. Monikulttuurinen ja

multisensorinen tila - hankkeessa luodaan julkista tilaa, jossa vähemmistökuultuorit tuntevat olonsa kotoisaksi. Julkisesti tuotettu tila on merkki siitä että yhteiskunta arvostaa vähemmistökuultuureja ja niiden osallisuutta yhteiskunnassa. Samalla ympäristö toimii vähemmistöjä voimaannuttavana, antaa positiivisia elämyksiä ja mahdollistaa tasa-arvoista vuorovaikutusta enemmistön ja vähemmistön välillä. (monikulttuurinen multisensorinen keskus projekstisuunnitelma 4-7.)

Uudella ympäristöllä on ratkaiseva merkitys maahanmuuttajan kotoutumiselle, sillä avoimessa ja vastaanottavassa ympäristössä kotoutuminen on helpompaa. Ympäristön taholta koettu syrjintä tai välinpitämättömyys hidastavat maahanmuuttajan sopeutumista uuteen ympäristöön. (Räty 2002, 124.) Vanhenevan ihmisen omanarvontunto ja itsekunnioitus ovat paljon riippuvaisia siitä, miten hänen ympäristönsä arvostaa häntä ja miten häntä kohdellaan (Vikström 2004, 17).

#### 4 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Keskeisin opinnäytetyötämme ohjaava kysymys on ollut miten multisensorinen tila voi tukea muistelutyötä sekä monikulttuurista kohtaamista. Olemme myös pyrkineet kartoittamaan voiko multisensorinen tila voi tukea ikääntyvien somalialaisten asiakkaiden integroitumista Kontulan palvelukeskuksen päivätoimintaan.

Kontulan palvelukeskuksessa somalialaisten ryhmän jäsenet ja valtaväestön edustajat eivät ole juurikaan osallistuneet samoihin toimintaryhmiin ja tilaisuuksiin, joten pyrimme tutkimaan voisiko multisensorinen tila mahdollistaa monikulttuurisen kohtaamisen ryhmien välillä. Pitämällä tilaa avoinna ilman ryhmätoimintaa pyrimme myös tuomaan esiin multisensorisen tilan käyttöä kulttuuritietouden levittäjänä. Näin ollen ryhmätoimintaan osallistuneet saivat kokea monikulttuurisen kohtaamisen multisensorisessa tilassa, mutta myös palvelukeskuksen muilla asiakkailla oli mahdollisuus saada tietoa somalialaisesta kulttuurista.

Yhtenä tavoitteenamme Kohtaamisia moniaistisessa tilassa - hankkeen kannalta on ollut multisensorisen tilan liikuteltavan telttaversion pilotoiminen. Toistaiseksi liikuteltavaa tilaa ei ole konkreettisesti testattu, joten tavoitteenamme on tuottaa hankkeelle tietoa tilan käyttöön liittyen. Tarkoituksenamme on myös tutkia kuinka multisensorinen tila ja sen liikuteltava versio soveltuvat hyödynnettäväksi palvelukeskuksen yhteydessä.

Toiminnallinen tavoitteenamme oli toteuttaa neljä ohjauksetta, joista kahdella ensimmäisellä kerralla osallistujina olivat somalialaisten naisten ryhmä ja kahdella viimeisellä kerralla he

kokoontuvat yhdessä suomalaisten senioriryhmäläisten kanssa. Päädyimme kyseiseen ratkaisuun, sillä kumpikaan opinnäytetyöntekijöistä ei omannut ennestään kokemusta somalialaisten asiakkaiden ohjaamisesta ja halusimme aluksi havainnoida mitä kyseisen ryhmän ohjauksessa tulee ottaa huomioon.

Monikulttuurinen senioriryhmä oli asiakasryhmänä molemmille vieras, joten henkilökohtaiseksi ammatillisen kasvun tavoitteeksi muodostui ryhmänohjaustaitojen kehittäminen monikulttuurisessa ryhmätoiminnassa. Tavoitteenamme oli myös kehittää vuorovaikutustaitoja monikulttuurisessa yhteisössä. Pyrimme yksilö- ja ryhmätason lisäksi lisäämään tietouttamme monikulttuurisuudesta myös yhteiskunnallisella tasolla. Läpi opinnäytetyön tavoitteenamme oli kiinnittää huomiota asiakaslähtöiseen työskentelytapaan muodostamalla opinnäytetyöprojektimme asiakkaiden toiveiden mukaan.

## 5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUMINEN

Tässä luvussa esittelemme tutkimuksessamme käyttämiä menetelmiä. Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja käytämme sitä tehdessä useampia aineistonkeruumenetelmiä. Opinnäytetyössämme havainnoimme toimintaa ja tutkimme sitä. Tutkimastamme toiminnasta löytyy toimintatutkimuksen elementtejä, mutta emme kuitenkaan havainnoi työtämme toimintatutkimuksen pohjalta, sillä siihen opinnäytetyömme laajuus on liian lyhyt, ja tutkijakokemuksemme vajavaista. ”On mahdollista, että tiettyyn tutkimushankkeeseen liittyy toimintatutkimuksen piirteitä, vaikka se ei olisikaan puhtaasti toimintatutkimus” (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 55). Käytimme opinnäytetyössämme teoriaohjaavaa analyysiä.

### 5.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänämme on laadullinen tutkimus. Pyrimme tutkimaan multisensorista tilaa, sekä ryhmäläisten välistä vuorovaikutusta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Toiminnallisten asiakastapaamisten jälkeen keräämme palautetta ryhmäläisiltä haastatteleamalla osaa heistä.

Laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä sekä arvoituksen ratkaisemisesta. Tällaisen erottelun voi tehdä vain analyttisesti, sillä käytännössä ne nivoutuvat aina toisiinsa. Laadullisessa analyysissä on tärkeää pyrkiä pelkistämään raakahavainnot mahdollisimman suppeaksi havaintojen joukoksi. (Alasuutari 1994, 30-34.)

Vilka kuvailee laadullista tutkimusta Pertti Alasuutarin (1994, 34) mukaan näin: Laadullisen tutkimusmenetelmän erityispiirteinä on, että tällä tutkimusmenetelmällä tehdyn tutkimuksen tavoitteena ei ole totuuden löytäminen tutkittavasta asiasta. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkimisen aikana muodostuneiden tulkintojen avulla näyttää esimerkiksi ihmisen toiminnasta tai hänen tuottamasta kulttuurituotteestaan joitain sellaista, joka on välittömän havainnon tavoittamattomissa. Välittömän havainnon tavoittamattomissa olevat asiat ovat ikään kuin arvoituksia ja tutkimuksen tavoitteena on näiden arvoitusten ratkaiseminen tutkimuksessa. Ihmisten kuvaamien kokemusten ja käsitysten avulla voidaan laadullisessa tutkimuksessa tehdä tulkintoja eli ratkaista arvoituksia. (Vilka 2005, 98.)

## 5.2 Aineistonkeruumenetelmät

Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiin pyrimme vastaamaan useiden aineistonkeruumenetelmien avulla. Havainnoimme toimintaa multisensorisessa tilassa ja kirjassimme siellä tekemämme havainnot opinnäytetyöpäiväkirjaan. Keräsimme palautetta ryhmäläisiltä ja palvelukeskuksen työntekijältä haastattelukysymyksien avulla. Muilta vanhustenkeskuksen asiakkailta saimme mielipiteitä moniaistisen tilan toimivuudesta palautelappujen avulla.

Havainnointimetodina käytimme osallistuvaa havainnointia. Havainnoimme asiakkaita multisensorisessa tilassa kuunnellen ja katsellen. Havainnoissa kiinnitettiin pääosin huomiota asiakkaiden reaktioihin ja toimintaan vuorovaikutustilanteessa, vuorovaikutuksen laatuun ryhmäläisten välillä, sekä moniaististen muistelutyön menetelmien toimivuuteen ohjaustilanteessa. Osallistuimme myös itse tilassa käytäviin keskusteluihin. Olimme multisensorisessa tilassa paikalla koko ryhmätapaamisten ajan. Tarjoilimme juomia ja ruokia, sekä ohjasimme keskusteluita niin että asiakkaat saivat määrätä toimintakertojen sisällöstä. Olimme jokaiselle kerralle suunnitelleet rakenteen, mutta vältimme liiallista ohjaamista.

Vilka lainaa kirjassaan ”Tutki ja kehitä” Grönforsia (Grönfors 2001, 124-125,127) Hänen mukaansa yleinen tapa havainnoida ihmisen toimintaa on osallistuva havainnointi. Metodien avulla saa hyvin tietoa tutkittavasta sekä yksilönä, yhteisönä jäsenenä että suhteessa tutkijaan. Metodi antaa myös tietoa yhteisön sosiaalisista suhteista ja kulttuurisista piirteistä. Tutkijalla on osallistuvassa havainnoinnissa rooli, jonka avulla hän tekee havaintoja tutkimastaan ilmiöstä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. (Vilka 2005, 120.)

Osallistuvaa havainnointia voi pitää hyvänä keinona tutkia ja kehittää ajattelu- ja toimintatapoja, sekä vuorovaikutusta työelämän toimijoiden kesken. Myös heidän

toimintaansa liittyviä asioita ja ilmiöitä voidaan tutkia osallistavan havainnoinnin kautta. Metodien avulla on mahdollista saada samanaikaisesti tietoa tutkittavien omakohtaisista kokemuksista ja käsityksistä, yhteisön käsityksistä, sekä edellisten välisistä suhteista. (Vilka 2005, 120.)

Osallistuvan havainnoinnin valitsimme edellä mainituista syistä, ja koska opinnäytetyömme toiminnallinen osuus tapahtui tietyssä ryhmässä, ennalta sovittuina ajanjaksona tutkimuskohteemme ehdoilla. (Vilka 2006, 44).

Tutkimushaastattelumme muotona suomalaisille oli teemahaastattelu, josta käytetään myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu. Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta poimitaan keskeiset aiheet tai teema-alueet, joita tutkimushaastattelussa on välttämätöntä käsitellä tutkimusongelmaa ajatellen. Teemojen käsittelyjärjestyksellä ei ole merkitystä tutkimushaastattelun aikana, vaan tavoitteena on että kaikista teema-alueista vastaaja voi antaa oman kuvauksensa. (Vilka 2005, 101-102.)

Somalialaisille järjestimme täsmäryhmähaastattelun, josta käytetään myös nimitystä ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelussa ei käytetty nauhuria, vaan vastaukset kirjattiin ylös. Ryhmähaastatteluun päädyttiin koska ryhmä kokoontui vain kerran viikossa ja tulkki oli tällöin paikalla. Ryhmähaastattelussa on pyrittävä siihen että kaikki pääsevät osallistumaan keskusteluun. Vilka lainaa kirjassaan ”Tutki ja Kehitä” Hirsjärven ja Hurmeen (Hirsjärvi & Hurme 2001, 61-62) kuvausta ryhmähaastattelusta. Haastatteluun kutsutaan 6 - 8 henkilöä asiantuntemuksen perusteella. Ryhmähaastattelussa voidaan olettaa, että kutsutuilla on vaikutusta tarkasteltavaan asiaan ja että heillä on myös kyky saada aikaan muutoksia. Ryhmälle on hyvä asettaa myös tavoite, esimerkiksi ideoiden kehittäminen, tarpeiden ja asenteiden paljastaminen tai toiminnan kehittäminen. Ryhmällä on hyvä olla puheenjohtaja, joka on mieluummin ulkopuolinen eikä edusta täsmäryhmän organisaatiota. Ryhmähaastattelutilanne kestää enintään tunnin. (Vilka 2005, 102.)

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyn tutkimuksen tärkeä tehtävä on olla emansipatorinen, eli tutkimuksen tulisi lisätä myös tutkittavien ymmärrystä asiasta ja sen myötä vaikuttaa myönteisesti tutkittavien tutkittavaa asiaa koskeviin ajattelu- ja toimintatapoihin. Tutkimushaastatteluun osallistuvat eivät ole vain tiedon hankkimisen välineenä, vaan heille tulee jäädä haastattelutilanteesta ”jotain käteen”. (Vilka 2005, 103.)

Teemahaastattelu ja etenkin täsmäryhmähaastattelu on hyvä tapa toteuttaa tavoitetta tutkimuksen emansipatorisuudesta työelämän tutkimushankkeissa. Tutkimuksen emansipatorisuutta voi vahvistaa ryhmähaastattelun aikana niin, että asiantuntijaryhmällä on mahdollisuus tutkimushaastattelun aikana luoda yhteinen kanta keskusteltavista teemoista.



Näin ryhmää ei aseteta vain tutkijan tutkimusaineiston keräämisen välineeksi, vaan samanaikaisesti asiantuntijaryhmällä on mahdollisuus tutkimuksen tavoitteesta riippumatta luoda omaa keskustelukulttuuria ja käsitteitä työelämän yhteisiin käytäntöihin. (Vilkkä 2005, 103.)

Teemahaastattelimme kahta iäkstä suomalaisnaista, sekä iäkkäiden somalinaistenryhmän omaa ohjaajaa. Teemahaastatteluissa saimme runsaasti aineistoa analysoitavaksi. Ryhmähaastatteluun osallistui useita iäkkäitä somalinalaisia. Haastattelu ei toteutunut niin hyvin kun olimme toivoneet. Ongelmana toteuttamassamme ryhmähaastattelussa oli yhteisen kielen puuttuminen. Koimme ongelmalliseksi muotoilla kysymykset mahdollisimman tarkasti. Ryhmähaastattelulle oli varattu aikaa somalinaisten ryhmätapaamisen aikana. Haastattelukysymyksiin vastattiin vain muutamilla sanoilla, eikä kunnan keskustelua saatu aikaan. Tähän saattoi vaikuttaa monet eri asiat. Ryhmähaastattelu toteutettiin muun toiminnan keskellä, sille olisi pitänyt varata toinen tila tai aika. Nyt kaikki ryhmässä olijat eivät olleet aikaisemmin edes vierailleet moniaistisessa tilassa. Moniin vastauksiin tunnuttiin vastaavan kohteliaasti. Ei saatu suoraa kritiikkiä. Vaikka ryhmähaastattelu ei toteutunut parhaalla mahdollisella tavalla, nousi siellä kuitenkin esiin muutama mielenkiintoinen seikka. Monikulttuuriselle toiminnalle olisi kaikkien haastattelukysymyksiin vastanneiden mielestä tarvetta.

palautelapuista saatuja kirjallisia kommentteja:

”Tila herätti kysymyksiä. Tuoksut kiva idea! Mallinukke olis kiva jonka päällä afrikkalaiset vaatteet!”

”Kaikia hyvää Kiitoksia”

”Kaikki hyvää kiitos”

”Voisi olla enemmän somalialaisia tavaroita esillä. Sen lisäksi somalialaiset virittelevät kaikenlaisia koristeita seinilleen”

Toinen somalialaisten ryhmä (21 hlöä): ”Hyvä idea” ”Kiitos teille” ”Ei parantamisedotuksia” ”unssin tuoksua voisi olla” ”Kamelin kello tosi hyvä” ”Vain yksi asia puuttuu: Kamelin maito(Lontoosta sitä saa) ☺ ”

### 5.3 Aineiston analyysimenetelmä

Käytimme opinnäytetyössämme teoriaohjaavaa analyysiä. Teoriaohjaava analyysi on eräänlainen välimuoto teoria- ja aineistolähtöisestä analyysistä. Siinä analyysivaiheessa

lähdetään liikkeelle aineistolähtöisesti, mutta analyysin edetessä aineistoa verrataan jo olemassa oleviin teorioihin. (Vilka 2006, 129.)

Opinnäytetyömme aineiston analysoimme seuraavasti. Kirjoitimme haastattelumateriaalin puhtaaksi, jonka jälkeen vertasimme haastatteluissa saamiamme vastauksia toisiinsa. Tämän jälkeen kävimme läpi opinnäytetyöpäiväkirjaamme niin, että etsimme sieltä samankaltaisia havaintoja haastattelumateriaaliin nähden. Etsimme haastatteluvastauksista ja kirjaamistamme havainnoista ilmauksia, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiimme. Lisäksi kävimme läpi palautelaatikon avulla saadut palautteet, ja vertasimme niitä muuhun aineistoon. Koska asiakkailta ja työntekijöiltä kerätty palaute ja toiminnan lyhytaikaisuus olivat validiteetin kannalta melko suppeita, vertasimme tutkimustuloksiamme myös olemassa olevaan teoria- ja tutkimustietoon.

Jouni Tuomen mukaan teoriaohjaavassa analyysissä on tiettyjä etukäteen valittuja teoreettista analyysia ohjaavia kytkentöjä, mutta analyysi ei pohjaa suoraan teoriaan, vaan teoria toimii apuna analyysin etenemisessä. Teoriaohjaavassa analyysissa analyysiyksiköt valitaan aineistosta ja tutkimuksessa edetään aineistolähtöisesti tiettyyn pisteeseen. ”Tutkija päättää tämän pisteen, ja sen jälkeen analyysissa on tunnistettavissa aikaisemman teorian vaikutus, mutta sen merkitys ei ole teoriaa testaava vaan paremminkin uusia ajatusuria aukova. Jos teoriaohjaavassa analyysissa halutaan korostaa päättelyn logiikkaa, tätä voidaan kutsua abduktiiviseksi logiikaksi.” (Tuomi 2007, 130-131.)

Seuraavat kokonaisuudet nousivat analyysivaiheessa esille: vuorovaikutus, ennakkoluulot, uuden oppiminen, kehittämis ehdotukset, sekä yhteiset liikunnalliset harrastukset.

## 6 PROSESSIKUVAUS

Seuraava luku esittelee toimintatutkimuksen, joka on ollut opinnäytetyön taustatekijä. Lisäksi esittelemme opinnäytetyön kohderyhmän, opinnäytetyön toiminnallisen osuuden suunnittelun sekä kerromme lyhyesti aiemmista kokemuksista menetelmien käytöstä.

### 6.1 Toimintatutkimus opinnäytetyöprosessin taustalla

Toimintatutkimus ymmärretään usein lähestymistavaksi, joka ei ole kiinnostunut ainoastaan siitä, miten asiat tällä hetkellä ovat, vaan ennen kaikkea siitä, miten asioiden tulisi olla.

Tietoa ja arvoja ei toimintatutkimuksessa eroteta toisistaan, vaan ne liittyvät saumattomasti toisiinsa. Tämän vuoksi toimintatutkimus ottaa usein suoranaisesti kantaa ihmisten välisen tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden kysymyksiin. (Aaltola & Syrjälä 1999, 22.)

Toimintatutkimuksessa toimintaan pyritään vaikuttamaan tutkimuksen avulla. Kun totuttua toimintaa muutetaan, yhteisöstä alkaa tulla näkyviin sellaisia piirteitä, joita ei aikaisemmin ole välttämättä havaittu. Toimintatutkimuksessa ei ole tarkoitus tehdä millaisia muutoksia tahansa, vaan toimintatutkimuksen keskeisenä ideaalina pidetään muutosta parempaan. Muutos ja tutkimus ovat ikään kuin kolikon kaksi puolta: Toiminnan kehittäminen ja tutkimus ovat pari jossa kumpikin hyötyy toisistaan. Toimintatutkimuksen tuloksena ei voida pitää jotain tiettyä uutta toimintakäytäntöä, jota toteutettaisiin toimintatutkimusprosessin päättymisen jälkeen hamaan tulevaisuuteen saakka. Hyvä käytäntö on aina tilapäinen, toimitaan niin kunnes kehitetään vielä parempi tapa toimia. Toimintatutkimuksen myönteisenä tuloksena voi pitää uudella tavalla organisoituvaa, reflektiivisesti etenevää prosessia, toiminnan ja tavoitteiden jatkuvaa pohdintaa ja kehittämistä. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 44-45.)

Monikulttuurinen ja moniaistinen tila mahdollisti toiminnan jollaista ei ennen oltu kokeiltu palvelukeskuksessa. Toimintaa ja tavoitteita pohdimme jatkuvasti, jotta moniaistista tilaa voitaisiin kehittää vielä paremmin asiakkaiden tarpeisiin nähden.

Toimintatutkija on toimiva subjekti, joka tulkitsee sosiaalisia tilanteita omasta näkökulmastaan käsin. Tutkija ei ole puolueeton tarkastelija, joka tarkastelisi etäältä ihmisyhteisön toimintaa, ja siksi hänen saavuttamansa tietokaan ei voi olla objektiivistä. Toimintatutkimus on useissa yhteyksissä määritelty arvosidonnaiseksi ja subjektiiviseksi lähestymistavaksi. Toimintatutkimus tarkastelee todellisuutta ihmisten konteksteista käsin ja huomioi sosiaalisen todellisuuden rakentamisen historiallisena prosessina, jossa tutkija ja hänen tulkitsemansa horisonttinsa on yksi huomioon otettava tekijä. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 46-47.)

Tieto ei ole pysyvää, vaan se kehittyy jatkuvasti ja sitä voidaan konstruoida yhdessä muiden kanssa. Toimintatutkimus muodostuu parhaimmillaan osallistujien yhteiseksi oppimisprosessiksi. (Aaltola & Syrjälä 1999, 15.) Saimme tutkimuksemme edetessä nähdä, että tieto ei ole pysyvää. Muista tutkimuksista ja kirjoista saatu tieto eli toiminnan tutkimuksen aikana. Toiminnasta oppivat niin asiakkaat, opinnäytetyöntekijät kuin palvelukeskuksen työntekijäkin. Voimme siksi todeta että toiminnan tutkimus muodostui osallistujien yhteiseksi oppimisprosessiksi.

## 6.2 Opinnäytetyön kohderyhmä

Opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden kohderyhmänä toimi Kontulan palvelukeskuksen iäkkäät somalalaiset. Lisäksi toiminnassa oli mukana pieni joukko iäkkäitä suomalaisnaisia. Multisensorinen tila suunniteltiin pääasiassa somalalaisten ryhmätilaksi. Kontulan palvelukeskuksen työntekijöiden toiveesta annoimme multisensorisen tilan olla palvelukeskuksessa neljän viikon ajan. Jälkeenpäin saimme kuulla että tilaan tutustui yli 200 vanhustenkeskuksen asiakasta.

Kontulan palvelukeskuksen toiminnan tavoitteena on ylläpitää ikäihmisten toimintakykyä, tukea heidän kotona asumistaan ja ennaltaehkäistä syrjäytymistä. Palvelukeskuksen monipuolinen tarjonta kannustaa ikäihmistä kohottamaan kuntoa ja parantamaan sekä fyysistä, psyykkistä että sosiaalista hyvinvointia. (Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, Kontulan palvelukeskus.)

Monikulttuurisella multisensorisella menetelmällä haluttiin tukea iäkkäiden somalalaisten integroitumista palvelukeskuksen toimintaan, sekä tukea heidän omaa kulttuuriaan multisensorisin menetelmin. Tila mahdollisti myös monikulttuurisen kohtaamisen. Iäkkäät somalalaiset pääsivät palaamaan somalialaiseen aistimaailmaan suomalaisessa palvelukeskuksessa ja lisäksi heille mahdollistui aikamatka 50-luvun Suomeen iäkkäiden suomalaisnaisten elämäntarinoita kuunnellessa ja aistimaailmaa aistiessa.

## 6.3 Toiminnan suunnittelu

Opinnäytetyön suunnittelu käynnistyi yhteistyössä Kohtaamisia moniaistisessa tilassa - hankkeen kanssa. Lähtökohtana oli molempien opinnäytetyön tekijöiden motivoituminen ja kiinnostus monikulttuurisuutta kohtaan. Lähtökohtana opinnäytetyölle oli luovien toimintojen ohjaus jossain muodossa, sillä molemmat opinnäytetyöntekijät ovat suuntautuneet opinnoissaan luovien toimintojen ohjaukseen. Näiden lähtökohtien perusteella Kohtaamisia moniaistisessa tilassa -hanketta suositeltiin meille. Otimme yhteyttä hankkeen pääkoordinaattori Minttu Rättyyn, josta yhteistyömme käynnistyi. Lähdimme kartoittamaan mikä voisi olla mahdollinen kohderyhmämme. Lähdimme rajaamaan omia tavoitteitamme opinnäytetyön suhteen ja myös hankkeen sisällä tarkentui, millaiselle opinnäytteelle hankkeessa olisi tarvetta.

Hankkeessa ei ollut suoritettu opinnäytteitä vanhustyön sektorilta ja yksi hankkeen tavoitteista on nimenomaan ikääntyneiden maahanmuuttajien kulttuurin tukeminen. Näin päädyimme rajaamaan kohderyhmäksi ikääntyneet maahanmuuttajat. Otimme yhteyttä eri tahoihin ja Kontulan palvelukeskuksen somalialaisten naisten ryhmä nousi esiin yhtenä

vaihtoehtona. Päädyimme lopulta tekemään opinnäytteemme tässä ryhmässä sillä kyseiselle ryhmälle multisensorinen tila oli jo entuudestaan tuttu, sekä Kontulan palvelukeskus suhtautui positiivisesti opinnäytteen tekemiseen kyseisessä ryhmässä.

Toimintamenetelmä rajattiin luovien toimintojen ohjaamiseen, sillä molemmat opinnäytetyön tekijät ovat suuntautuneet sille alueelle. Muistelutyö nousi esiin, sillä Kohtaamisia moniaistisessa tilassa -hankkeen tavoitteena on muun muassa muistelutyön avulla kerätä muistoja. Muistelutyötä on aiemmin käytetty menetelmänä hankkeen pilottien yhteydessä.

Ensimmäinen suunnittelupalaveri Kontulan palvelukeskuksen kanssa pidettiin 24.9.2009. Palaverissa sovittiin tarkat päivämäärät, toiminnan alustava rakenne, toimintaan osallistuvat asiakkaat sekä muun henkilöstön kokoonpano ryhmätoiminnan aikana. Kokouksessa sovittiin käytännön järjestelyistä, kartoitettiin mitä tarvikkeista voimme käyttää palvelukeskuksen puolesta ja mitä materiaalia järjestämme hankkeen kautta. (Kokousmuistiinpanot 2009.)

Suunnittelupalaverin jälkeen toiminnan tarkka, kertakohtainen suunnittelu oli opinnäytetyöntekijöiden vastuulla. Kuitenkin ennen ensimmäistä toimintakertaa kävimme puhelinkeskusteluja Kontulan palvelukeskuksen työntekijän kanssa ja kysyimme tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä, jotka auttoivat meitä rajaamaan toiminnan lopulliseen muotoonsa.

Opinnäytetyössä käytettiin pilottikokeiluna multisensorisen tilan liikuteltavaa versiota. Liikuteltava valkoinen teltta, jonka neljä seinää on kiinnitettävissä ja irrotettavissa tarpeen mukaan mahdollistavat multisensorisen tilan viemisen muihin tiloihin, muun muassa julkisiin tiloihin. Näin hankkeen multisensorinen tilatoiminta ei ole vain Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoulun multisensoriseen tilaan rajattua. Tilan suunnittelu ja rakentaminen Kontulan palvelukeskukseen oli meidän vastuullamme. Pääosin tila rakennettiin vastaamaan Laurea-ammattikorkeakoulussa sijainnutta multisensorista Somalia-tilaa.

#### 6.4 Aikaisemmat kokemukset menetelmän käytöstä

Monikulttuurisista multisensorisista tiloista on vain vähän tutkimusmateriaalia. Menetelmän pilotti-kokeiluita on tehty jonkin verran muun muassa Kohtaamisia moniaistisessa tilassa -hankkeen parissa. Multisensorisen työn menetelmää on kehitetty Hämeen ammattikorkeakoulussa, jossa on tuotettu materiaalia aiheesta muun muassa opinnäytetöiden kautta (kts. Ala-Opas & Sirkkola.2006).

Maahanmuuttajavanhuksien kotoutumista ja heille suunnattuja palveluja on tutkittu Aluekehitysrahaston rahoittaman ja Diakonia-ammattikorkeakoulun koordinoiman Sovintoon elämän kanssa -hankkeessa. Tässä hankkeessa kartoitettiin muun muassa 2007 ikääntyneiden

maahanmuuttajien tilanne- ja palvelutarveselvitys Helsingissä. Sovintoon elämän kanssa -hanke kuului osana InnoELLI Senior 2006 - 2007 - ohjelman Monikulttuurista hyvinvointia vanhustyön kehittämishankkeeseen. Monikulttuurista hyvinvointia vanhustyöhön -hanke toteutettiin 2006 - 2008. Hankkeen tavoitteena oli rakentaa maahanmuuttajatyöhön soveltuva toimintamalli, jossa hyödynnettäisiin elämäntarinallista työskentelyä. (Sainio 2008, 2-3.)

Sovintoon elämän kanssa -hankkeen toimintaa oli suunnattu muun muassa Vantaalla kokoontuneelle somalinaisten ryhmälle. Ryhmä vastasi koostumukseltaan opinnäytetyömme kohderyhmää, joten tuloksista voidaan jonkin verran tehdä yleistyksiä. Molemmissa ryhmissä osallistujat olivat somalinalaisia, edustivat islaminuskkoa ja he olivat asuneet Suomessa pidempään, jotkut jo yli kymmenen vuotta. (Gothóni & Sainio 2008, 47-48) Tästä syystä tulemme esittelemään hankkeessa esiin nousseita teemoja luvussa 3.2.

Kohtaamisia moniaistisessa tilassa - hankkeessa on toteutettu useita pilotteja liittyen multisensoriseen tilaan, sekä sen hyödyntämiseen toiminnallisesti. Pilotteja on toteutettu vuodesta 2007 alkaen. Esimerkkejä piloteista on muun muassa Keväällä 2008 Tiedekeskus Heurekassa toteutettu Elämyksiä Etelä-Amerikasta - tapahtuma, jossa tuotiin multisensorisen tilan myötä esiin eteläamerikkalaista kulttuuria. Muita hankkeessa toteutettuja pilotteja ovat Somalia- tila, inkeriläinen tila, sekä Sambia-tila. Hankkeen puitteissa on toteutettu myös muistelutyöhön liittyviä projekteja muun muassa keräämällä somalialaisten muistoja haastattelujen avulla, sekä haastateltu maahanmuuttajavanhuksia teemana ”onnelliset muistot”

## 7 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tuomi (2007, 150) toteaa että ihmistieteellisen ja laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista ei ole olemassa minkäänlaisia yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimusta tulee arvioida kokonaisuutena, jolloin sen johdonmukaisuus painottuu.

Tutkimus aineistoa keräsimme usealla menetelmällä. Tutkimuksen tiedonantajina toimi osa asiakkaista, heidän ohjaajansa, aikaisempi monikulttuurinen toimintatutkimus, sekä havaintomme. Tietoa kerääntyi useista lähteistä.

Toiminnan tutkimukseen käytetty aika oli vain noin kuukauden mittainen, joten sen aikana havainnoimamme asiat eivät välttämättä antaneet tarpeeksi laajaa kuvaa tutkimuksen luotettavuudesta. Lähetimme noin viiden kuukauden kuluttua toimintojen jälkeen

palvelukeskuksen työntekijälle kysymyksiä, joissa tiedustelimme miten opinnäytetyön tulokset näyttäytyivät jälkeenpäin.

Aineisto analysoitiin teoriaohjaavasti. Analysoimme aineiston lisäksi jo olevassa olevaa teoriaa, joten analysointi oli monipuolisempaa kuin pelkkä aineistoanalyysi. Olemme mielestämme raportoineet tutkimustamme varsin laajasti.

Validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden käyttäminen toimintatutkimuksen yhteydessä on vaikeaa useasta syystä. Reliabiliteetti on huonosti sopiva käsite, koska toimintatutkimus on itsessään ”väliintuleva muuttuja”, jota käytetään tarkoituksellisesti muuttamaan tilannetta. Tutkimuksen tulos on totta tietystä ajan ja paikan määrittämässä tilanteessa. (Huttunen & Kakkori & Heikkinen 1999, 113-114.)

Todellisuus on ihmiselle läsnä jostain tietystä näkökulmasta käsin, jostain horisontista, ymmärtämysyhteyksistä ja merkitysperspektiivistä käsin. Tiedon pätevyys riippuu ajallisesta ja paikallisesta asiayhteydestä, sekä tutkijan ja tutkimuskohteen välisestä suhteesta. Tieto on kontekstuaalista, yhteyksistä riippuvaa. (Huttunen & kump. 1999, 114.)

Toimintatutkimuksen pätevyyteen vaikuttaa näkemys, että sen avulla voi kehittää yhteisön toimintaa. Onnistunut toimintatutkimus merkitsee järkevämpää uutta käytäntöä, joka osoittautuu toimivaksi. (Huttunen & kump. 1999, 118-119.) Meidän opinnäytetyömme kohdalla voimme todeta, että käyttämämme metodi osoittautui toimivaksi menetelmäksi palvelukeskuksessa.

Tutkimuksen etiikka ja tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat rinnakkain. Tutkimuksen uskottavuus perustuu hyvän tieteellisen käytännön (good scientific practice) noudattamiseen.

”Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattamista, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä ja tulosten esittämisessä, muiden tutkijoiden työn ja saavutusten asianmukaista huomioimista, omien tulosten esittämistä oikeassa valossa sekä tieteen avoimuuden ja kontrolloitavuuden periaatteen kunnioittamista” (Suomen Akatemia 1998). (Tuomi 2007, 143.)

Opinnäytetyössämme tutkimustoiminta keskittyy multisensorisen tilan toimivuuden arviointiin, sekä monikulttuurisen vuorovaikutuksen havainnointiin. Pyrimme keräämään tietoa multisensorisen tilan toimivuudesta ja mahdollisista kehittämissuunnitelmista vapaamuotoisen kirjallisen palautteen avulla, sekä haastattelemalla Kontulan palvelukeskuksen toimintaan osallistuvaa työntekijää. Havainnoimalla ryhmän toimintaa sekä toiminnallisten metodien toimivuutta saimme tietoa muistelutyön sekä multisensorisen työotteen toimivuudesta. Tehtävämme olisi ollut yksiselitteisempi, mikäli olisimme vain

tutkineet multisensorisen liikuteltavan tilaversion toimivuutta. Kun lähdimme opinnäytetyössä liikkumaan myös vuorovaikutuksen teemassa sekä valitsimme lähtökohdaksi monikulttuurisen vuorovaikutuksen tukemisen, opinnäytetyöstä tuli hyvin laaja. Tämä vaikutti tutkimuksen luotettavuuteen sekä eettisyyteen. Tutkimusluvan hankintaa ei erikseen kaivattu, sillä hankeen puitteissa tutkimuslupa oli jo olemassa.

Jouni Tuomen (2007, 145-146) mukaan tutkittavien suojaan kuuluvat seuraavat tekijät:

1. Osallistujille on selvitettävä tutkimuksen mahdolliset riskit, niin että he pystyvät ne ymmärtämään.
2. Osallistujien vapaaehtoinen suostumus on oltava. Tämä tarkoittaa sitä että osallistujalla on oikeus olla osallistumatta tutkimukseen tai kieltää itseään koskevan aineiston käyttäminen tutkimuksessa.
3. Tutkijan on varmistettava että asiakas, antaessaan suostumuksensa, tietää mistä tutkimuksessa on kysymys.
4. Osallistujien oikeuksien ja hyvinvoinnin turvaaminen, mahdollisten ongelmien etukäteishuomointi
5. Tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia.
6. Kaikkien osallistujien on jätävä nimettömiksi, elleivät he ole antaneet lupaa identiteettinsä paljastamiseen.
7. Tutkijan on oltava vastuuntuntoinen, eli tutkijan on noudatettava lupaamiaan sopimuksia. Tutkimuksen rehellisyyttä saa vaarantaa.

Opinnäytetyössämme seuraavat kriteerit täyttyivät seuraavasti.

1. Yhteisen kielen puuttumisen vuoksi oli haasteellista selventää asiakkaille opinnäytetyömme, sekä tehdyn tutkimuksen lähtökohdat. Koimme että tätä seikkaa olisi tullut selventää enemmän jo ennen opinnäytetyön toteutusta. Kielen eroavaisuus ja asiakkaille tuntemattomien metodien käyttö teki haasteelliseksi tutkimuksen sisällön selventämisen.
2. Kaikki tutkimukseen osallistujat ovat olleet vapaaehtoisia, mutta jälleen haasteeksi nousee se, että mikäli tutkimuksellisuus ja sen laatu ovat olleet epäselviä, on myös saattanut jäädä epäselväksi mahdollisuus jättäytyä pois tutkimukseen osallistumisesta.
3. Kommunikaation haasteellisuus vaikutti tutkimuskysymysten ja tutkimuksen sisällön selventämiseen asiakkaille. tutkimuksen luonteen selventäminen olisi jälkepäin ajatellen pitänyt tapahtua hyvissä ajoin ennen varsinaisen toiminnan alkua.



4. Pyrimme ennakoimaan mahdolliset ongelmat toiminnan rakenteessa sekä ohjaustilanteessa. Pyrimme turvaamaan asiakkaiden oikeudet tavoittelemalla mahdollisimman selkeää vuorovaikutusta toiminnan aikana sekä tarkentamalla mahdollisesti esiin nousevia epäselvyyksiä.
5. Tutkimustulokset olemme käsitelleet luottamuksellisesti ja raportoinnissa olemme pyrkinneet säilyttämään asiakkaiden anonymiteetin.
6. Opinnäytetyössä ei ole käytetty haastateltavien ja opinnäytetyöhön osallistuvien osapuolien nimiä.
7. Tutkimus ja sen raportointi on pyritty toteuttamaan hyvän tieteellisen käytännön mukaan, rehellisyyttä ja luotettavuuden periaatetta noudattaen.

Laurea-ammattikorkeakoulun opinnäyteohjeessa (2008) todetaan:

”Ammattikorkeakouluopiskelija ei ole tutkija, vaan hän on ensisijaisesti kehittäjä, jonka systemaattisen ja analyyttisen työtteen tulee näkyä opinnäytetyön tiedonhankinnassa, käytetyissä menetelmissä ja raportoinnissa”. Jotta kehittämistyötä voidaan tehdä, katsomme kuitenkin tutkimustyön välttämättömäksi. Jotta opinnäytetyön yhteydessä voidaan tehdä eettisesti kestävää tutkimusta ja kehitystyötä, niin tutkimuksen tekemiseen tarvittaisiin lisää ohjeistusta sekä aikaa tutkimuksen tekemiseen.

Sosiaalityön etiikkaan liittyvät myös sosiaalialan alalle suunnatut ammattieettiset ohjeet.

Hyvään ammattietiikkaan viitataan muun muassa seuraavilla asioilla:

- *Ihmisoikeuden ja ihmisarvon kunnioittaminen*
- *asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen*
- *asiakkaan osallistumisoikeuden edistäminen*
- *asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaaminen*
- *asiakkaan yksityisyyden kunnioittaminen*
- 

sosiaalialan ammattilaisen yhteiskunnallisiin eettisiin ohjeisiin liittyvät myös:

- *monikulttuurisuuden ja sen moninaisuuden tunnistaminen*
- *negatiivisen syrjinnän estäminen*
- *epäoikeudenmukaisen politiikan ja toiminnan vastustaminen.*

(Talentia. 2005, 7-9.)

Koemme ottaneemme sosiaalialan yleiset eettiset ohjeet hyvin huomioon toiminnassamme. Pyrimme toimimaan asiakkaiden ehdoilla, ryhmän monikulttuurista luonnetta kunnioittaen. Pohdimme opinnäytetyöprosessin aikana monia eettisiä kysymyksiä liittyen opinnäytetyöhömmme, monikulttuurisuuteen sekä Suomessa toteutettuun monikulttuuriseen politiikkaan. Pyrimme olemaan selvillä siitä, millaista ajankohtaista keskustelua

monikulttuurisuudesta käydään ja millaisia tutkimuksia aiheesta tehdään. Eettiset kysymykset olivatkin pinnalla jatkuvasti käydyissä keskusteluissamme sekä toiminnassamme.

## 8 TOIMINTAKERTOJEN KUVAUS

Tässä luvussa olemme kuvanneet yksityiskohtaisesti jokaisen toimintakerran tavoitteet, suunnittelun toimintakertojen suunnittelun sekä toteutuksen. Monikulttuurinen ryhmä kokoontui Kontulan palvelutalossa neljänä torstaina. 8.10. - 22.10, sekä 5.11.2009 kello 12.30 - 14.30.

### 8.1 Ensimmäinen ohjauskerta

Aika: 8.10.2009

#### Tavoite

Ensimmäisen toimintakerran tavoitteena oli tutustua uuteen asiakasryhmään, työskentelyyn asiakasryhmän kanssa, havainnoida asiakkaiden lisäksi ryhmän työntekijöiden toimintatapoja, sekä tutustua työskentelyyn tulkin kanssa. Toiminnan tavoitteena oli lisäksi virittää keskustelua Somaliaan liittyvistä muistoista ja tehdä muistelutyön metodia tutuksi ryhmälle.

#### Suunnittelu ja suunnittelun vaiheet

Aloitimme ensimmäisen toimintakerran suunnittelun kaksi viikkoa ennen varsinaista toiminnan toteutusta. Kokoonnuimme Kontulan palvelukeskuksen työntekijöiden kanssa suunnittelupalaveriin, jossa lähdimme selvittämään palvelukeskuksen toiveita opinnäytetyön toiminnallisen osuuden suhteen, sekä esittelimme työntekijöille siihen mennessä laaditun suunnitelman toimintakertojen sisällöstä. Saimme tietoa ryhmän kokoonpanosta ja asiakkaita, kuten heidän kielitaidostaan, siitä kuinka kauan he ovat olleet ryhmässä, sekä millaista toimintaa ryhmälle on aiemmin järjestetty. Tällä pyrimme kartoittamaan sitä, millaiset työskentelymenetelmät olivat ryhmälle ennestään tuttuja.

Palaverin pohjalta lähdimme muokkaamaan alkuperäistä suunnitelmaa. Palaverissa oli noussut esiin, että yhden toimintakerran aikana ei pitkää toiminnallista osuutta voida tehdä, koska ryhmän siirtyminen toimintatilaan, sekä tulkin avulla kommunikoiminen kestävät kauan. Alkuperäisessä suunnitelmassa olimme korostaneet luovien toimintojen, kuten kuvallisen ilmaisun, musiikin sekä tanssin käyttöä toimintakerroilla. Koska ryhmän ohjaajat totesivat,

että menetelmät ovat ryhmälle suhteellisen vieraita, päätimme keskittyä toiminnassa muisteluun yhteisen keskustelun kautta. Jouduimme karsimaan ison osan suunnitelmamme sisältöä pois heti suunnittelupalaverin jälkeen. Keskusteltuamme ohjaavan opettajamme Minttu Rädyn kanssa päätimme, että emme suunnittele jokaista toimintakertaa ennen koko toiminnan alkua vaan suunnittelemme aina yhden toimintakerran kerrallaan ja pohjaamme seuraavan kerran toiminnan edellisen toimintakerran tapahtumiin.

Jouduimme ennen ensimmäistä ohjauksetta suunnittelemaan yksityiskohtaisesti millaisen välineistön ohjauksemme kokonaisuudessaan vaatii, jotta ehdimme tehdä tarvittavat hankinnat. Päädyimme seuraavaan toimintakertojen rakenteeseen Kontulan palvelukeskuksen henkilökunnan kanssa neuvoteltuamme:

- 1 Ryhmän saapuminen paikalle noin klo: 12.30. Saimme palaverissa tietää, että asiakkaat saapuvat paikalle liukuvassa aikataulussa joten aloitukselle tuli jättää tarpeeksi aikaa.
- 2 Vapaamuotoinen keskustelu, sekä kahvin juonti, minkä aikana osa asiakkaista voi vielä saapua paikalle.
- 3 Rukoushetki
- 4 Toiminnallinen osuus
- 5 Toimintatuokion lyhyt, suullinen purku
- 6 Toiminnan lopetus.

Pysyimme tässä toimintarakenteessa kaikkien neljän ohjaukserän ajan.

#### Valmistelu

Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakouluun on rakennettu Monikulttuurinen multisensorinen tila -hankeen pysyvä multisensorinen tila. Hankkeen liikuteltavan moniaistisen tilan, eli teltan ja siihen kuuluvan esineistön kuljetimme Kontulan palvelukeskukseen ohjaukspäivän aamuna. Aamupäivällä rakensimme somalialaisen moniaistisen tilan Kontulan palvelukeskuksessa sijainneeseen tyhjään huoneeseen. Asensimme ATK-laitteet käyttövalmiiksi. Keitimme somalialaisen inkiväärillä maustetun kahvin ja asetimme tarjoiltavat sambuset esille. Rakensimme tilan ulkopuolelle rukousnurkkauksen asettamalla lattialle kankaita.

#### Aloitukset

Ensimmäisellä tapaamiskerralla ryhmässä olivat mukana somalialaiset seniorit, Kontulan palvelukeskuksen työntekijä, Suomen Pakolaisavun työntekijä, vapaaehtoistyöntekijä sekä kaksi opinnäytetyöntekijää.

Aluksi multisensorisessa tilassa somalialaisia ryhmäläisiä oli vastaanottamassa palvelukeskuksen työntekijä, pakolaisavun työntekijä, sekä toinen opinnäytetyöntekijöistä. Toinen opinnäytetyöntekijöistä jatkoi tarjoilun ja tilan viimeistelyä. Ryhmäläiset saapuivat vähitellen klo:12.30 jälkeen. Aluksi ryhmäläiset tutustuivat multisensoriseen tilaan ja kävivät vapaamuotoista keskustelua tilassa sekä toistensa että ohjaajien kanssa. Ensimmäiset ryhmäläiset saapuivat paikalle ennen tulkkia, joten aluksi kommunikaatio tapahtui lähinnä elekielellä. Ennen varsinaisen toiminnan aloittamista oli muslimien rukoushetki. Saavuttuaan asiakkaat siirtyivät rukoilemaan multisensorisen tilan ulkopuolelle rakennettuun rukousnurkkaukseen. Asiakkaat päättivät rukoushetken eri aikoihin, mutta odotimme jokaisen saapumista paikalle ennen toiminnan aloitusta.

Nautimme somalialaista kahvia sekä sambuseja ja kävimme läpi esittäytymiskierroksen, missä jokainen kertoi nimensä, sekä kuinka kauan hän on ollut Suomessa.

#### Toiminnallinen osuus

Aloitimme toiminnallisen osuuden heijastamalla videotykillä teltan seinälle videokuvaa Somaliasta. Videoon oli aiemmin Multisensorisen tila -hankkeen puitteissa koostettu kuvamateriaalia Mogadishun kaduista, rakennuksista, monumenteista, sekä somalialaisesta rantamaisemasta. Ryhmäläiset kertoivat ohjaajille mistä mikäkin kuva on. Noin viiden minuutin jälkeen yksi ryhmäläisistä sanoi, että videokuvan katselusta tuli huono olo, sillä se herätti voimakkaita muistoja ja tunteita. Hänen pyynnöstään sammutimme videokuvan. Videon katsomisen sijaan ryhdyimme yhdessä tutkimaan multisensorisen tilan esineistöä. Tilan esineet ovat peräisin Somaliasta, osa autenttisia ja osa luotu tuomaan mielikuvia autenttisista esineistä. Tutkiessaan esineitä asiakkaat alkoivat muistella esineisiin liittyviä lauluja. Kamelin kello herätti mieleen kamelilauluja, ruoan säilytykseen tarkoitettu ruukusta nousi mieleen puolestaan ruoanlaittoon liittyviä lauluja. Tämän jälkeen keskustelu siirtyi erilaisiin elämäntilanteisiin liittyviin lauluihin, kuten häälauluihin, sekä lapsille laulettaviin lauluihin. Ryhmäläiset muistelivat lauluja yksin ja yhdessä.

#### Lopetus

Ryhmään saapui viimeisen viidentoista minuutin aikana vielä yksi uusi, ryhmälle tuntematon jäsen lapsenlapsensa kanssa. Myös heille tarjottiin somalialaista kahvia ja sambuseja ja hekin alkoivat muistella lauluja. Uusi ryhmäläinen lauloi jo noin viiden minuutin jälkeen muiden

seurassa. Ensimmäinen tapaamiskerta päättyi laulujen muisteluun, ja ohjatun toiminnan jälkeen ryhmäläiset jäivät tilaan keskustelemaan ja viettämään aikaa toistensa sekä ohjaajien kanssa.

## 8.2 Toinen ohjauskerta

Aika: 15.10.2009

Tavoite:

Tavoitteena oli tutustua somalialaisista asiakkaista koostuvan ryhmän ohjaukseen. Pyrimme tutustuttamaan asiakkaat vähitellen multisensoriseen muistelutyöhön. Tavoitteena oli syventää ensimmäisen tapaamiskerran työskentelyä ja pyrkiä luomaan määrällisesti enemmän ryhmän keskinäistä kommunikaatiota ja tukea näin ryhmän sisäistä vuorovaikutusta.

Suunnittelu

Lähdimme toteuttamaan toisen toimintakerran ohjelmaa ensimmäisen toimintakerran pohjalta. Pohjasimme uuden suunnitelman niille havainnoille joita teimme ensimmäisen ohjauskerran aikana. Koska olimme havainnoineet ja kirjanneet ylös kuinka paljon aikaa menee itse toiminnallisen osuuden aloittamiseen - eli varsinaiseen muistelutyön osioon - kuinka paljon aikaa kuluu itse toimintaan ja kuinka paljon aikaa kuluu toiminnan päättämiseen, pystyimme suunnittelemaan ohjauskerran aikataulun tarkemmin kuin ensimmäiselle kerralle. Pitäydyimme ensimmäisen toimintakerran rakenteessa.

Valmistelut:

Valmistelimme multisensorisen tilan valmiiksi jo ensimmäisen kerran lopuksi, joten kun tulimme ohjaamaan toista toteutuskertaa, kaikki oli valmiina. Toisella kerralla emme käyttäneet teknologiaa, joten ATK-laitteiden asentaminen ei vienyt aikaa. Valmistimme somalialaisen kahvin, sekä olimme etukäteen ostaneet somalialaista Halvaa, jonka asetimme tarjolle. Järjestelimme tarjoilun multisensoriseen tilaan. Järjestimme toiseen huoneeseen rukoushuoneen.

Aloitus:

Tällä tapaamiskerralla suunnittelimme jatkavamme edellisen kerran muisteluteemaa. Teemana tällä kertaa olivat elämänohjeisiin liittyvät muistot. Ryhmäläiset saapuivat vähitellen paikalle noin klo:12.15 - 12.30. Toisella tapaamiskerralla Pakolaisavun työntekijä

oli eri kuin ensimmäisellä kerralla. Aikaisemman työntekijän työrooli oli muuttunut ja nyt mukaan oli tullut ryhmälle uusi työntekijä. Tälläkin kerralla palvelukeskuksen työntekijä ja Pakolaisavun työntekijä olivat aluksi enemmän äänessä. Palvelukeskuksen työntekijän rooliksi muodostui tutustuttaa ryhmälle uusi työntekijä.

Kahvia nauttiessamme aloitimme esittelykierroksen. Tällä kerralla ryhmässä noin puolet asiakkaista ei olleet mukana ensimmäisellä toimintakerralla. Yksi asiakkaista puhui paljon suomea ja hän halusi kierroksen aikana kertoa itsestään enemmänkin kuin nimen suomeksi. Hän kertoi mm. perheestään ja kuinka kauan hän on ollut Suomessa. Jatkoimme hänen kertomuksensa jälkeen kierroksella, jossa kyselimme kuinka pitkään ryhmäläiset olivat asuneet Suomessa. Suurin osa oli tullut viimeisten kahden vuoden aikana, kun taas yksi ryhmäläisistä, joka puhui vain somalian kieltä, kertoi asuneensa Suomessa jo 16 vuotta. Yllätys oli ainakin meille opinnäytetyöntekijöille melkoinen kun kuulimme, että hän oli asunut Suomessa jo niin monta vuotta eikä puhunut lainkaan suomea. Tämän kierroksen jälkeen yksi ryhmäläisistä kertoi, että on vaikeaa päästä opiskelemaan suomenkieltä. Hän kertoi yrittäneensä jo pitkän aikaa hakea opiskelupaikkaa suomenkielen ryhmästä, siinä onnistumatta. Joko ryhmät olivat täynnä tai ne oli järjestetty sellaisina ajankohtina, ettei hänellä ole ollut mahdollisuutta opiskella silloin. Hän kertoi tuntevansa itsensä turhautuneeksi, kun hän halusi opiskella suomenkieltä, mutta hän ei yrityksistään huolimatta päässyt tunneille. Hän kertoi myös että yli 55-vuotiaana hän ei tuntenut itseään vielä vanhaksi ja olisi toivonut että saisi tehdä töitä. Hän ja muut ryhmäläiset toivoivat, että voisimme opiskella ryhmässä suomenkieltä. Päätimme että seuraavalla kerralla opettelisimme lisää suomalaisia sanoja. He myös toivoivat, että palvelukeskuksessa voitaisiin järjestää heille suomenkielen opiskelua.

#### Toiminnallinen osuus

Kysyimme ryhmäläisiltä millaisia elämänohjeita heidän vanhempansa olivat heille antaneet.

Voimakkaimmin ryhmässä esiin tulleet ohjeet olivat; Ole rehellinen, kunnioita Jumalaa ja tee hyvin työ. Ryhmäläiset olivat halukkaita kuulemaan millaisia neuvoja me ohjaajat olimme saaneet omilta vanhemmiltamme. Kerroimme saamiamme ohjeina mm. kunnioita isääsi ja äitiäsi, älä puhu ruoka suussa, älä tuijota tai osoita muita ihmisiä. Ohjeiden lisäksi tulkki kertoi, että hänelle oli opetettu, että ei saa ottaa velkaa ja että hänen tulisi ratkaista itse omat ongelmansa. Hänen isänsä oli neuvonut, että hän ei kysyisi ongelmatilanteissa heti neuvoa, vaan kirjoittaisi ongelman muistiin itselleen ja ajan kuluessa itse ratkaisisi sen. Tulkki kertoi, että tämä ongelmanratkaisumalli toimii hänen kohdallaan. Elämänohjeiden pohtiminen ääneen ryhmässä nosti esiin muistoihin liittyviä kollektiivisia yhtäläisyyksiä.

## Lopetus

Kävimme läpi toimintakerran herättämät ajatukset. Kierros toi esiin asiakkaiden tunteet ja ajatukset toiminnasta sillä hetkellä. Monet kokivat tilan kotoisaksi ja tilan innostamina pohtivat somalialaisen sisustamisen ja esineistön lisäämistä myös omassa kodissaan. Tapaamiskerran loppuun pyysimme lupaa ottaa valokuvia ryhmäläisistä moniaistisen tilan sisällä. Aluksi kaksi ryhmäläisistä kieltäytyi kuvista. Otimme luvan antaneista asiakkaista kuvia, useat valitsivat tilasta jonkin esineen, joiden kanssa he halusivat tulla kuvatuksi. Muiden esimerkin nähtyään, myös aiemmin kuvaamisesta kieltäytyneet asiakkaat halusivat tulla kuvatuksi mieliesineensä kanssa.

## 8.3 Kolmas ohjauskerta

Aika: 22.10.2009

### Tavoite

Suunnittelukokouksessa sovimme yhdeksi toiminnan tavoitteeksi pyrkimyksen lisätä yhteistyötä Kontulan palvelukeskuksen suomalaisten ja somalialaisten asiakasryhmien välillä. Kolmannen toimintakerran tavoitteena oli tutustuttaa somalialaiset asiakkaat suomalaisiin asiakkaisiin, suomalaiseen kulttuuriin ja myös suomalaiseen historiaan. Tavoitteena oli synnyttää ja tukea monikulttuurista vuorovaikutusta.

### Suunnittelu

Suunnittelimme kolmannen toimintakerran kaksi viikkoa aiemmin, sillä ohjeistimme suomalaisia senioreita tuomaan mukanaan toimintakerralle heille tärkeitä muistoesineitä. Runko oli samanlainen kuin aiemmilla toimintakerroilla.

### Valmistelu

Tällä kerralla moniaistinen tila oli muuntunut suomalaiseksi kesämökiksi. Teltta oli sisustettu suomalaisittain. Lattialla oli räsymatto, pöydällä pöytäliina ja Arabian kahvikupit, seinällä oli suomalainen maisemataulu ja ryijy. Teltan ulkopuolelta kuului (cd:ltä) taustamusiikkina ensin linnunlaulua ja myöhemmin suomalaisia iskelmälauluja 50-luvulta. Yhdelle seinälle oli heijastettu videotykillä kuvia, ja kuvia vaihdettiin välillä. Kuvissa oli muun muassa rantamaisema, olohuoneen piironki, ja takka.

## Aloitus

Somalialaisten ryhmäläisten lisäksi toimintaan osallistui suomalaisia senioreja. Suomalaiset osallistujat olivat vapaaehtoisia Kontulan palvelukeskuksen asiakkaita, jotka osallistuivat ryhmän toimintaan vapaa-ajallaan. Ohjaajista mukana olivat tällä kertaa opinnäytetyöntekijät, Kontulan palvelukeskuksen työntekijä ja sosiaalialan harjoittelija, sekä Pakolaisavun työntekijä. Somalialaisen kahvin sijasta ryhmäläisille tarjottiin tällä kertaa suomalaista kahvia, korvapuusteja, suklaata ja teetä. Kun asiakkaat olivat tulleet paikalle aloitimme nimikierroksen, jonka aikana kukin ryhmäläinen esitteli itsensä. Kahvihetken aikana syntyi paljon vapaamuotoista yhteistä keskustelua muun muassa somalialaisen -ja suomalaisen kulttuurin eroista ja yhtäläisyyksistä. Ohjaajien rooli oli lähinnä kuunnella, sekä esittää jatkokysymyksiä tulkin välityksellä.

## Toiminnallinen osuus

Suomalaiset seniorit toivat mukanaan paljon valokuvia. Suomalaisista muut paitsi yksi (jolla ei ollut valokuvia) kertoi vuorollaan somalialaisille jotakin elämästään (noin 10min ajan) He esittelivät valokuvia ja kertoivat perheistään ja millaista oli elää vuosikymmeniä sitten Suomessa. Ryhmäläiset puhuivat paljon. Valokuvat kiersivät kaikkien katsottavana.

Toisen ohjauksen aikana somalialaisten ryhmässä oli herännyt toive, että jokaisella kerralla he oppisivat viisi uutta sanaa suomea. Otimme tämän toiveen huomioon kolmannella ohjauksen kerralla. Pyysimme jokaista suomalaista ryhmäläistä valitsemaan yhden sanan, jotka he haluavat opettaa muille.

## Lopetus

Jokainen ryhmäläinen kertoi vuorollaan miltä päivä oli tuntunut, sekä mikä oli antoisinta päivässä. Somalialaiset asiakkaat jäivät vielä keskustelemaan ryhmänohjaajiensa kanssa heidän mieltään painavista asioista. Muutimme tilan heti ohjauksen jälkeen takaisin somalialaiseksi tilaksi, jotta moniaistinen tila olisi seuraavien viikkojen aikana vanhustenkeskuksen muiden asiakkaiden käytettävissä.



## 8.4 Neljäs ohjaukerta

Aika: 5.11

### Tavoite

Viimeisen toimintakerran tavoitteena oli syventää kolmannella toimintakerralla käytyä kulttuurien välistä kommunikaatiota ja vuorovaikutusta. Tarkoituksena oli esitellä somalialaista kulttuuria suomalaisille ikäihmisille ja samalla syventää heidän tietämystään aiheesta.

### Suunnittelu

Olimme suunnitelleet viimeisen toimintakerran kolme viikkoa aiemmin, sillä meidän tuli antaa somalialaisten ryhmälle ohjeet suullisena. Toivoimme jokaisen tuovan jonkin somalialaisen esineen, jonka avulla hän voisi esitellä somalialaista kulttuuria suomalaisille ryhmäläisille. Pidimme ohjaukerran rakenteen samanlaisena kuin aiemminkin ohjauskerroilla.

### Valmistelu

Tällä kertaa järjestimme moniaistisen tilan sellaiseksi, että koko ryhmä mahtuu tilaan. Saimme tilasta suuremman poistamalla kaksi kangasseinää. Otimme muistelutyössä käytettävän somalialaisen esineistön helposti saataville. Asensimme ATK-laitteiston, jolta heijastimme kuvamateriaalia tällä kertaa teltan ulkopuolella olevalle valkoiselle seinälle. Valmistimme somalialaisen kahvin ja laitoimme somalialaisen halvan tarjoiluastian. Kuultuamme ryhmän tulkilta, että halvan kanssa usein tarjoillaan popcornia (tai jotain muuta suolaista), olimme hankkineet myös kulhollisen popcornia tarjolle. Tilaan asetimme myös enemmän tuoleja ja penkkejä kuin ensimmäiseen somalialaiseen tilaversioon sillä monille asiakkaille tuoleilla istuminen oli mieluisampaa tai käytännön kannalta (esimerkiksi heikon fyysisen kunnon) vuoksi välttämätöntä.

### Aloitukset

Tällä toimintakerralla oli yksi uusi ryhmäläinen mukana lapsensa kanssa. Heijastimme valkoiselle seinälle, johon teltasta oli näköyhteys, videokuvaa ”viitteellisestä” Somaliasta. Seinälle heijastettiin kuvaa hiekkadyneistä, joka ei ollut yhtä voimakkaasti Somaliaan liitettävissä, eikä näin ollen niin voimakkaasti muistoja herättävä kuin ensimmäisellä kerralla seinälle heijastettu kuvamateriaali aidoista somalialaisista maisemista. Taustalla soi hiljaa afrikkalainen musiikki. Tilaan tultuaan suomalaiset asiakkaat tutkivat tilasta löytyvää esineistöä itsekseen. Aloitimme yhteisen toiminnan jälleen kahvitaukiolla

vapaamuotoisesti keskustellen, jonka jälkeen somalialaiset asiakkaat viettivät rukoushetken viereisessä huoneessa suomalaisten keskustellessa multisensorisessa tilassa.

#### Toiminnallinen osuus

Kun koko ryhmä oli paikalla, kävimme läpi nimikierroksen, jonka yhteydessä jokainen kertoi mitä edelliseltä kerralta oli jäänyt mieleen tärkeimpänä tunnelmana tai asiana. Ensimmäinen puolisko toiminnalliselle osuudelle varatusta ajasta kului käydessä spontaanisti syntynyttä keskustelua somalialaisen ja suomalaisen kulttuurin eroista ja yhtäläisyyksistä. Lisäksi palattiin vielä lapsuuden muistoihin ja niihin teemoihin jotka olivat nousseet esiin edellisen toimintakerran aikana. Toisen puoliskon aikana somalialaiset asiakkaat kertoivat tilasta löytyvistä esineistä, sekä ne joilla oli omia esineitä mukana, esittelivät nämä muille ryhmäläisille. Esineet kiersivät ryhmäläiseltä toiselle ja esineistä, niiden käytöstä, merkityksestä ja taustasta sai esittää kysymyksiä. Somalialaista kulttuuria esiteltiin siis pitkälti esineistön kautta. Pyysimme lopuksi jokaista somalialaista kertomaan jotakin sellaista somalian kulttuurista, mitä suomalaiset eivät välttämättä vielä tiedä tai mikä ei vielä ole keskustelussa noussut esiin. Tämä tehtävä poiki keskustelun, missä somalialaiset asiakkaat muistelivat kotimaataan ja ensimmäisiä hetkiään Suomeen tultuaan, sekä Suomeen kotiutumisen haasteita.

#### Lopetus

Kävimme loppukierroksen, missä jokainen kertoi niistä tuntemuksista mitä jäi mieleen neljännessä toimintakerrasta. Lisäksi pyysimme palautetta kaikista niistä toimintakerroista, joissa asiakkaat olivat olleet mukana. Yksi suomalaisista asiakkaista joutui poistumaan loppukierroksen aikana. Muut suomalaiset poistuivat loppukierroksen jälkeen. Somalialaiset jäivät vielä paikalle juttelemaan ryhmänohjaajiansa kanssa. Tämän jälkeen purimme multisensorisen tilan ja pakkasimme sen poisviemistä varten.

## 9 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Käsitlemme seuraavassa luvussa tutkimuksen tuloksia multisensorisuuden, muistelutyön, monikulttuurisen vuorovaikutuksen sekä kotoutumisen teorioiden pohjalta. Lisäksi esittelemme palvelukeskuksen mahdollisuuksia ja haasteita menetelmän näkökulmasta.

## 9.1 Multisensorisuuden toteutuminen moniaistisessa tilassa

Kontulan palvelukeskukseen viety multisensorinen Somalia-tila vastasi rakenteeltaan Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoulussa sijainnutta Somalia-tilaa. Näin ollen tilan rakentaminen oli helppoa, eikä materiaalihankintoja täytynyt juurikaan tehdä. Tilan kokonaisuudessa pyrittiin ottamaan huomioon mahdollisimman monet eri aisteihin vaikuttavat ärsykkeet. Tämä siksi, että emme tunteneet asiakkaita entuudestaan, emmekä tieneet kykenevätkö kaikki käyttämään kaikkia aistejaan hyvin esimerkiksi iän tai sairauden tuomien vaikutusten takia. Meidän tuli ottaa huomioon, että ne joiden näkökyky, kuuloaisti tai hajuaisti on heikentynyt, ovat myös huomioitu toiminnassa. Pyrimme suunnittelemaan tilan josta löytyy jokaiselle jotakin, eikä kukaan jää yksipuolisesti suunnitellun tilan vuoksi toiminnan ulkopuolelle. Tilasta löytyi muun muassa seuraavia elementtejä:

### Somalialainen tila

Kuuloaistimukset - afrikkalainen musiikki

Tunto- ja näköaistimukset - valokuvia Somaliasta, videokuvaa Somaliasta, somalialaisia esineitä ja kankaita

Hajuaisti- maustepurkit, joissa somalialaisia mausteita

Makuaisti- tarjolla somalialaista kahvia, sekä somalialaisia herkkuja

### Suomi-tila

Kuuloaistimukset - suomalainen musiikki

Tunto- ja näköaistimukset - ryhmäläisten tuomat valokuvat, videokuvaa suomalaisista maisemista, suomalaisia esineitä ja kankaita

Hajuaisti - aromaattiset tuoksut

Makuaisti - tarjolla suomalaista kahvia ja korvapuusteja

Multisensorisuuden päätarkoitus tässä opinnäytetyössä oli luoda mahdollisimman autenttinen tunnelma edustamastaan kulttuurista. Näin ollen pyrimme luomaan tilat hyödyntäen mahdollisimman autenttista esineistöä. Tämän katsoimme olennaiseksi myös muistelutyön toteutuksen kannalta. Koemme onnistuneemme autenttisen tunnelman luomisessa.

Somalialaiseen tilaan tullessaan somalialaiset asiakkaat ihastelivat esineitä ja sanoivat kokevansa olevansa jälleen Somaliassa. Vastaava ilmiö tapahtui suomalaisten ryhmäläisten tullessa suomalaiseen tilaan. Monet reagoivat ensimmäiseksi kahvin ja pullan tuoksuun ja sanoivat tunnelman olevan kotoisa. Toisaalta vieraan kulttuurin tilaan astuminen herätti alkuun ihmettelyä. Näin tapahtui erityisesti suomalaisten saapuessa somalialaiseen tilaan. Ryhmäläisillä heräsi uteliaisuus vieraisiin esineisiin, niitä lähdettiin välittömästi tutkimaan ja

ihastelemaan. Somalialaisten ryhmäläisten kohdalla ei ollut yhtä selkeästi havaittavissa tämän tyyppistä reaktiota heidän tullessaan suomalaiseen tilaan, vaan mielenkiinto heräsi tai tuli ainakin selkeämmin esiin kun suomalaiset ryhtyivät esittelemään valokuvia, sekä kertomaan menneisyydestään. Osittain tämä voi johtua siitä, että somalialaiset asiakkaat ovat olleet, osa kauankin, Suomessa, joten tilaan tulo ei ollut yhtä yllätyksellinen kuin kenties suomalaisille, jotka eivät ole ennen Somaliassa käyneet.

Opinnäytetyössä multisensorinen tila oli tarkoitettu ensisijaisesti viihtymiseen ja virkistämiseen sekä oppimiseen. Oppiminen nousi esiin niin itse tilassa kuin monikulttuurisessa kohtaamisessakin. Kaikki palvelukeskuksen asiakkaat, joilla oli mahdollisuus vieraila tilassa, saivat tietoa somalialaisesta kulttuurista. Muistelutyöskentelyyn osallistuneet ryhmäläiset oppivat vastavuoroisesti toistensa kulttuureista. Koska multisensorinen tila oli paikallaan neljä viikkoa Kontulan palvelukeskuksen tiloissa, pääsi tilaan kuka tahansa rentoutumaan ja nauttimaan halutessaan somalialaista kahvia.

Menetelmänä multisensorinen tila oli Kontulan palvelukeskuksen työntekijöille ja heidän asiakkailleen tuttu. Opinnäytetyössä toteutettu moniaistinen tila oli kuitenkin laajempi mitä tähän asti palvelukeskuksessa on toteutettu. Uutta oli myös muistelutyön yhdistäminen multisensorisen toiminnan ja multisensorisen tilan yhteyteen. Kontulan palvelukeskuksessa koettiin yhtenä opinnäytetyön positiivisista puolista se, että moniaistisen tilan hyödyntäminen tuli tutummaksi. Kontulan palvelukeskuksessa multisensorinen toiminta on jatkunut myös opinnäytetyömme jälkeen. Palvelukeskuksessa on ollut muun muassa afrikkalainen tila Laurea-ammattikorkeakoulun englanninkielisen sosionomilinjan afrikkalaisten opiskelijoiden järjestämänä. (Työntekijän haastattelu 2010.)

## 9.2 Muistelutyön toteutuminen

Muistelutyö menetelmänä oli Kontulan palvelukeskuksessa tuttu. Sitä on käytetty pidempään kuin multisensorisen työskentely menetelmiä. Muistelutyön yhdistämistä multisensoriseen tilaan sekä toimintaan ei kuitenkaan ollut kokeiltu. (Työntekijän haastattelu 2010.)

Muistelutyön yhdistäminen multisensorisuuden yhteyteen oli haasteellista, sillä menetelmä ei ollut kummallekaan opinnäytetyöntekijöistä riittävän tuttu. Koska opinnäytetyön yksi lähtökohta oli luovien menetelmien käyttö, muistelutyöhön päädyttiin seuraavin perustein:

- Menetelmä liittyy olennaisesti Kohtaamisia monikulttuurisessa tilassa - hankkeen tavoitteisiin ja sitä on sovellettu aiemmissa hankkeen piloteissa.

- Multisensoriset ärsykkeet nostavat muistoja pintaan. Halusimme muistelutyön kautta auttaa asiakkaita pääsemään pintaan syvemmälle vieraaseen kulttuuriin. Kyseessä olevalla toiminnalla halusimme saada aikaan sekä monipuolisempaa ymmärrystä vieraasta kulttuurista, sekä syventää monikulttuurista tietoutta.
- Kontulan palvelukeskuksessa koettiin luovien menetelmien, kuten kuvataiteen, musiikin ja draaman keinot haasteellisiksi toteuttaa kyseisessä ryhmässä osin kulttuuristen sekä kielellisten erojen vuoksi. Tästä syystä päädyimme rajaamaan toiminnan suulliseen muistelutyöhön.

Muistelutyön toteutuksen teki haasteelliseksi nimenomaan se, että yhteistä kieltä ei ollut. ”Tämähän on kuin kotona Somaliassa” -kommenteista saimme vahvistusta sille, että tila herätti somalinaisissa muistoja kotimaastaan. Kolmannella toimintakerralla, kun suomalaiset olivat ensikertaa mukana, muistoja nousi esiin suomalaisten tuomista valokuvista. Valokuvat ja esineet, koko multisensorinen ympäristö, tuntui aktivoivan ryhmäläisiä ottamaan kontaktia toisiinsa. He kyselivät esineiden ja valokuvien alkuperää ja alkoivat verrata omaa elämäntarinaansa toisten elämäntarinoihin. Tarinoita ei kirjattu ylös, sillä keskustelu eteni luonnollisen vuorovaikutuksen kautta, ikään kuin mikä tahansa muikin vuorovaikutustilanne. Välillä keskustelu siirtyi laajempiin teemoihin, kuten rasismiin, ennakkoluuloihin ja Suomen ja Somalian ilmaston eroihin, ja palasi jälleen takasin elämäntarinan muistelun pariin. (Havaintomuistiinpanot 2009.)

Opinnäytteessä toteutettu muistelutyö ei täytä kaikkia kriteereitä, joita muistelutyön menetelmälle asetetaan. Toiminta sisälsi kuitenkin paljon elementtejä siitä, kuten oman elämäntarinan jakaminen, sekä jakamiskokemuksen jälkeinen oman elämäntarinan havainnointi ja analyysi. Myös monikulttuurisen vuorovaikutuksen kannalta menetelmä osoittautui hedelmälliseksi. Yhteinen muistelutoiminta herätti motivaation kommunikaatioon, ja asiakkaat lähtivät oma-aloitteisesti kysymään toisiltaan elämäntarinoihin liittyviä yksityiskohtia. Tulkin merkitys oli olennainen osa muistelutyön mahdollistamista monikulttuurisessa ryhmässä, jossa ei ole yhteistä kieltä. Tulkin avulla tarinat välittyivät osapuolilta toisille.

Muistelutyössä esiin nousi vastaavia haasteita kuin Sovintoon elämän kanssa -hankkeessa (kts. luku 9.4). Toiminnan suunnittelu oli haasteellista monikulttuurisen kontekstin vuoksi. Kuinka suunnitella muistelutyö vastaamaan asiakkaiden tarpeita ja ottaa huomioon kulttuurien ominaispiirteet toimintaa suunniteltaessa? Totesimme ohjaukseen liittyvän saman ilmiön mistä Raili Gothóni ja Eila Sainio (2005) puhuvat artikkelissaan. Muistelutyöryhmää ohjaavan ohjaajan tulee olla sopeutuvainen yllättäviin tilanteisiin ja muutoksiin. Tulkinkäyttö muuttaa ohjaustilannetta ja luo tilanteeseen näin lisäjännitettä. Gothóni ja Sainio nostavat esiin myös

ryhmän *kollektiivisten muistojen* merkityksen. Eri kulttuurien edustajien elämäntarinoista voi nousta esiin samankaltaisia muistoja, jotka toimivat ryhmän jäseniä yhdistävänä tekijänä. (Gothóni & Sainio 2005.) Kollektiivisia muistoja nousi esiin myös opinnäytetyömme puitteissa. Asiakkaat löysivät paljon yhteistä kokemuspohjaa liittyen muun muassa sotaan liittyviin muistoihin, sekä muistoihin erilaisuuden kokemuksista. Yhteisiä piirteitä löytyi myös vieraanvaraisuuteen ja perheeseen ja yhteisöön liittyvistä muistoista. Muistelutyö tuntui toimivan erilaisia etnisiä ryhmiä yhdistävänä tekijänä.

### 9.3 Monikulttuurisen vuorovaikutuksen toteutuminen

Monikulttuurisessa kohtaamisessa olennaista on motivaatio ja osapuolten halu ymmärtää toista osapuolta. Lähtökohtaisesti opinnäytetyöhömme osallistuneessa ryhmässä oli hyvät edellytykset onnistuneelle monikulttuuriselle kohtaamiselle ja vuorovaikutuksen syntymiselle, sillä molemmilla ryhmillä oli alusta alkaen korkea motivaatio toimia yhdessä toisen ryhmän kanssa sekä korkea motivaatio ymmärtää mitä toinen osapuoli haluaa sanoa.

Koska ryhmän jäsenillä ei ollut yhteistä kieltä ja kommunikaatio tapahtui ei-verbaalisesti sekä tulkin välityksellä, loi tämä haasteita sekä ryhmän että ohjaajien toiminnalle. Tulkin merkitys ryhmän jäsenten välisessä kommunikaatiossa on suuri. Tulkin käyttö merkitsee sitä että viesti ei välity suoraan viestin lähettäjältä viestin vastaanottajalle vaan viesti kulkee kolmannen osapuolen kautta. Koska tulkki tulkitsee hänen kauttaan lähetetyn viestin ja lähettää sen eteenpäin tulkitsemallaan tavalla, viesti jonkin verran muuttuu matkan varrella. Tulkin käyttö myös hidasti kommunikaation tempoa, sekä näin ollen koko ohjaustuokiota. Asiakkaat pitivät tulkin käyttöä kuitenkin poikkeuksetta hyvänä asiana. Näin he pystyivät kommunikoimaan keskenään paljon monipuolisemmin kuin tilanteissa joissa tulkkia ei ole. Normaalitylanteessa, mikäli yhteistä kieltä ei ole, kommunikaation mahdollisuudet ovat rajallisia. Voidaan siis katsoa tulkin käytön ryhmätilanteessa toimivan monikulttuurisen vuorovaikutuksen tukijana.

Monikulttuurisessa ryhmässä kohtasivat kaksi erilaista ryhmää, joilla oli erilaiset kommunikoinnin tavat. Suomalaisten tapa kommunikoida varsinkin uudessa ryhmässä on hidastempoista, sisältäen pitkiä taukoja. Somalialaisten kommunikaatiotyylillä puolestaan on nopeatempoista sisältäen päällekkäin puhumista sekä elekieltä. Tämä toi jonkin verran myös konfliktitilanteita kommunikaatioon.

Yksi esimerkki kommunikaation eroista voisi olla erään suomalaisen ryhmäläisen pyyntö ohjaajalle ensimmäisen tapaamiskerran esittelykierron jälkeen. Eräs suomalainen asiakas totesi ensimmäisen nimikierron lopuksi: ”Voitaisiinko nimikierron jatkossa käydä järjestyksessä niin että ohjaaja jakaa puheenvuoroja tasapuolisesti kaikille ryhmäläisille,

jotta jokaisen ääni pääsisi kuuluviin”. Kun ryhmäläiset tutustuivat paremmin toisiinsa, kommunikointi ryhmien välillä vilkastui. Suomalaiset ottivat aktiivisesti osaa keskusteluun ja somalialaiset puolestaan antoivat heille tilaa. (Havainnointimuistiinpanot.2009.)

Ryhmäläisten motivaatio ryhmän toimintaan oli selkeästi havaittavissa ja motivaatio lisääntyi sitä mukaa kun tapaamiskertojen aikana ryhmäläiset tutustuivat toisiinsa. Tämä kuvaa hyvin sitä, miten multisensorisen työn ja muistelutyön menetelmien avulla voidaan lisätä vuorovaikusta ja kuinka tällä keinoin voidaan luoda aitoja kohtaamisia kulttuurien välillä. Koemme että multisensorinen tila voi toimia nimenomaan siltojen luojaerä eri kulttuurien kanssakäymisessä. Kuten muilta palvelukeskuksen asiakkailta saadusta kirjallisesta palautteesta tuli esiin, pelkkä tila ei sinällään ole niin antoisa, vaan saattaa helposti jäädä hieman hengettömäksi. Muutamat kirjallisen palautteen antajista olisivat kaivanneet tilaan muun muassa mallinukkeä, jonka päällä olisivat autenttiset somalialaiset vaatteet. Tämä siksi, että tila sinällään tuntui hieman autiolta - ikään kuin näyttelytilalta. Tästä syystä onkin syytä korostaa tilan merkitystä nimenomaan vuorovaikutuksen ja kohtaamisen tukijana.

Saadun tutkimusaineiston perusteella emme voi tehdä yleistyksiä siitä, kuinka paljon tarvetta monikulttuuriselle kohtaamiselle on valtaväestön kannalta. Suomalaiset ryhmäläiset valikoitiin sen perusteella, keillä on jo lähtökohtaisesti motivaatiota osallistua monikulttuuriseen ryhmätoimintaan. Ottaen kuitenkin huomioon kuinka paljon positiivista palautetta multisensorinen tila sai vanhustenkeskuksen muilta asiakkailta, ja ottaen huomioon että tila oli aktiivisen tutustumisen kohteena tyhjänä ollessaan, voidaan kuitenkin olettaa että kiinnostusta monikulttuuriseen kohtaamiseen on. Lisäksi monet asiakkaista (niin ryhmätoimintaan osallistujat kuin vanhustenkeskuksen muutkin asiakkaat) pitivät tärkeänä saada informaatiota vieraista kulttuureista. Ryhmäkeskustelujen aikana nousi useaan otteeseen esiin tiedon puutteen vaikutus kohtaamiseen. Kun vieraasta kulttuurista ei ole tietoa, tämä ehkäisee vuorovaikutuksen syntymistä arjessa.

Kun maiden välinen liikkuvuus lisääntyy, monikulttuurisuuden lisääntyminen on väistämätöntä. Tämä vaikuttaa monikulttuurisien kohtaamisien lisääntymiseen, sekä kasvavaan vuorovaikutukseen erialisten kulttuuristen ja etnisten ryhmien välillä. Tästä syystä näemme että monikulttuurinen kohtaaminen ja vuorovaikutus ovat ilmiöitä, joihin suomalaisessa yhteiskunnassa, sekä erityisesti luotaessa maahanmuuttajaväestölle tarkoitettuja palveluita, tulisi kiinnittää huomiota.

#### 9.4 Miten multisensorinen tila ja siellä järjestetty toiminta tuki somalinaisten kotoutumista

Multisensorinen tila tarjosi tilan, jossa iäkkäiden somalinaisten omaa kulttuuria tuettiin. Iloiset Somalia! Somalia! - ja hyvä! hyvä! -huudot kaikuivat joka kerta kun iäkkäät somalalaiset saapuivat somalialaiseen tilaan. Nämä huudot teltassa vahvistivat ajatusta, että tilasta oli osattu luoda ”somaliamainen”. (Opinnäytetyöpäiväkirja 2009.)

Somalialaista kahvia ja halvaa nauttiessa keskusteltiin asioista jotka olivat sillä hetkellä mielessä. esineiden avulla kerrottiin somalialaisesta kulttuurista suomalaisille ohjaajille, sekä viimeisellä tapaamiskerralla myös iäkkäille suomalaisnaisille. Meitä opinnäytetyöntekijöitä kiiteltiin palvelukeskuksen puolelta siitä, että olimme rakentaneet vanhuksille multisensorisen tilan. Iäkkäiltä somalialaisnaisilta saimme kiitosta siitä, että olimme rakentaneet tilan heille. Nämä kommentit tukevat sitä, että vanhukset kokivat että heidän kulttuuriaan arvostettiin ja että heitä pidettiin tärkeänä.

Palvelukeskuksen työntekijä kertoi meille, että hänen mielestään multisensorinen tila voimaannutti asiakkaita. Voimaantuminen näkyi keskusteluissa. Keskusteluissa tuli ilmi asioita, joista ennen ei ollut ryhmässä puhuttu.

Somaliaan paluusta tuntui haaveilevan kaikki. Tunnesiteet kotimaahan olivat vahvat. Toisen tapaamiskerran keskusteluissa tuli ilmi, että kotoutuminen Suomeen koettiin vaikeana, kun suomenkieltä opiskelemaan oli vaikea päästä. Somalalaiset toivoivat että tilassa voitaisiin jatkossa opiskella suomea. Keskusteluissa kävi myös ilmi, että somalialaiset kokivat raskaana ennakkoluulot, että heistä todennäköisesti ajatellaan, että he eivät haluaisi oppia suomenkieltä.

Vastasimme kielen opiskeluun liittyvään toiveeseen niin, että kolmannella toimintakerralla nimikerroksen lisäksi opeteltiin 5 suomalaista sanaa/ilmaisua. Kielen opiskelu jäi kuitenkin vähälle yhteisessä toiminnassa.

Ikääntyneiden somalinaisten ryhmässä he saivat puhua omaa kieltään, harjoittaa uskontoaan ja heidän kulttuurinen tausta oli huomioitu toiminnoissa jo ennen meidän opinnäytetyöskentelyämme. Multisensorinen tila mahdollisti kaiken tämän myös nyt. Mutta ennen multisensorisen tilan tuomista Kontulan palvelukeskukseen iäkkäille somalialaisille ja suomalaisille ei ollut vielä järjestetty yhteistä ryhmätoimintaa.

*”Somalialainen huone toimi kivalla tavalla ”sisäänheittäjänä”. Meille tuli projektin aikana pari uutta ryhmäläistä, jotka kokivat tilan heti omakseen ja ehkä juuri siksi kotiutuivat ryhmään hyvin nopeasti. Se myös toimi eräänlaisena kulttuurin välittäjänä somalialaisten ja*



*suomalaisten asiakkaiden välillä, sillä se herätti suomalaisissa asiakkaissa kovasti kiinnostusta.”* (Työntekijän haastattelu, 2010.)

Multisensorinen tila mahdollisti monikulttuurisen kohtaamisen, niin suomalaisessa kuin somalialaisessakin tilassa. Tila tuki maahanmuuttajan omaa kulttuuria ja kunnioitti tapoja (ruoka, sisustus, rukousajat). Maahanmuuttajat ja valtakulttuurin jäsenet saivat pukeutua jokaisella tapaamiskerralla oman kulttuurinsa/oman pukeutumistyyliinsä mukaan. Somalialaisessa tilassa sai maistella somalialaisia ruokia ja kahvia, ja vastavuoroisesti suomalaisessa tilassa sai maistella suomalaisia ruokia ja kahvia. Tiloissa sai tutustua toisen kulttuuriin ja aistimaailmaan omana itsenään.

lääkkäiden naisten ensimmäisen yhteisen tapaamiskerran jälkeen oli selvästi havaittavissa että naisten tapaaminen jäi kaikkien mieleen positiivisena kokemuksena. Toisesta kulttuurista opittiin uutta mielekkäällä tavalla.

Somalinaiset kommentoivat yhteistä tapaamista suomalaisessa kesämökkimiljöössä suomalaisten naisten elämäntarinoita kuullessaan näin:

*”Historiallinen päivä”*

*”Opin uutta”*

*”Hyvä opimme uutta. Opimme historiaa”*

*”Hyvä tapa keskustella”*

*”Kiitoksia”*

Suomalaiset kommentoivat päivää näin:

*”Suurenmoinen päivä”*

*”Ihana tutustua”*

*”Aika meni nopeasti - kivaa oli”*

*”Miellyttävä hetki - jää mieleen”*

*”Tervehditään kun tavataan”*

Tuntui kun nykyaika ja historia olisivat kätelleet kun iäkkäät somali- ja suomalaisnaiset juttelivat keskenään vanhempien ihmisten kunnioituksesta ja nuorten pukeutumisesta. Näitä asioita vertailtaessa suomalaisnaiset kertoivat somalinalaisille, että Suomessa kunnioitettiin vanhuksia enemmän vuosikymmeniä sitten ja että nuoret pukeutuivat aikaisemmin peittävämmiin kuin nyt. Joku suomalaisista totesikin, että somalialaiset elivät Suomen 50-luvun mukaisesti mitä näihin asioihin tuli.

Loppuhaastatteluissa tuli esille että sekä suomalaiset että somalialaiset toivoivat yhteistä toimintaa jatkossa. Suomalaisnaiset sanoivat haastatteluissa mm. näin:

*”Somalialaiset voisivat osallistua enemmän talon normaalitoimintaan mukaan esimerkiksi voimisteluun”*

*”Somalialaiset voisivat opettaa suomalaisia käsitöissä”*

*”Yhteisten tilaisuuksien järjestäminen olisi antoisaa”*

*”Kun ei ole tietämystä on ennakkoluuloja”*

Somalialaisten haastattelussa todettiin mm. näin:

*”Haluan nähdä suomalaiset uudelleen - missä ne on?”*

*”Ilmoittaa aiemmin ryhmästä ja sitten tullaan yhdessä”*

Haastatteluissa tuli myös ilmi että somalinaiset toivoivat jatkossa lisää liikuntaa ryhmätoimintaan.

Saamamme palautteen perusteella tiedämme, että tällä hetkellä osa iäkkäistä somalinaisista ottaa osaa monikulttuuriseen ryhmään, jossa on myös liikunnallista toimintaa. Toiminnassa on mukana myös miehiä. Näin ollen voimme todeta että myös sekaryhmiin sopeutuminen on iäkkäille somalinaisille mahdollista. On siis hyvä antaa mahdollisuus osallistua myös sekaryhmien toimintaan.

*”Yhteinen ryhmätoiminta on lisääntynyt sitä mukaa kun tämän ryhmän jäsenet ovat kauemmin käyneet täällä. Osa niistä suomalaisista, jotka olivat kahdella ryhmäkerralla mukana, ovat käyneet pari kertaa myöhemminkin vierailmassa ryhmässämme. Tämä on ollut molemmille osapuolille tosi hyvä juttu. Somalialaisten naisten ryhmässähän meillä on tulkkauksen mahdollisuus edelleenkin. Lisäksi ryhmäläiset ovat oppineet kulkemaan ilman saattajaa (joulun jälkeen tapahtui käänne). Aika monet tästä ryhmästä ovat alkaneet käydä meidän keskiviikon ryhmässämme, jossa ollaan tunti kuntosalilla ja toinen tunti jutellaan, juodaan teetä ja opetellaan suomea. Tässä on kyllä miehiäkin mukana, mutta yhä useampi on siitä huolimatta tullut. Suurin osa keskiviikon ryhmäläisistä itse asiassa on somalialaisia.”*  
(Työntekijän haastattelu 2010.)

Multisensorisen tilan kautta somalinaisten omaa kulttuuria tuettiin ja he saivat myös tutustua suomalaisten naisten elämäntarinoihin suomalaisessa aistimaailmassa. Monikulttuurisen multisensorisen tilan jälkeen monikulttuurinen ryhmätoiminta lisääntyi iäkkäiden somalinaisten ja suomalaisten välillä, ja monikulttuuriseen ohjelmaan otetaan nyt osaa

enemmän. Voimme todeta että multisensorinen tila tuki iäkkäiden somalinaisten kotoutumista palvelukeskuksen toimintaan.

*”..projektin paras anti oli se, että sen aikana ryhmä ryhmäytyi paljon ja tulimme syvemmällä tasolla tutuiksi. Projekti sattui hirveän hyvään saumaan ryhmän kehitysvaiheita ajatellen”* (Työntekijän haastattelu 2010.)

#### 9.5 Palvelukeskuksen mahdollisuudet ja haasteet menetelmän näkökulmasta

Sisäasiainministeriön komiteamietinnössä ”Hallittu maahanmuutto ja tehokas kotoutuminen” todetaan että maahanmuuttajavanhusten palvelut järjestetään osana yleisiä sosiaali- ja terveyspalveluja. Mietinnössä todetaan myös, että maahanmuuttajavanhusten osalta on ensisijaisesti pyrittävä sellaisiin toimintamuotoihin, jotka tukevat itsenäistä asumista ja omatoimisuuden säilymistä. ”Maahanmuuttajavanhukset tarvitsevat erilaista kerho- ja viriketoimintaa sekä kanssakäymistä suomalaisten kanssa.” (Sisäasiainministeriö 1997, 210-211.)

Palvelukeskuksen toiminta oli suunnattu sekä suomalaisille-, että maahanmuuttajavanhuksille. Niinpä palvelukeskuksen kohderyhmä oli multisensorista tilaa ajatellen ihanteellinen. Se että suomalais- ja somalaiset eivät vielä olleet tutustuneet toisiinsa mahdollisti multisensorisen tilan ”testaamisen” monikulttuurisen vuorovaikutuksen tukemisessa.

Palvelukeskus järjesti jo ennen multisensorisen tilan tuloa multisensorista toimintaa, muistelutyötä, sekä ryhmätoimintaa maahanmuuttajille. Mutta näitä kolmea elementtiä ei ollut aikaisemmin vielä yhdistetty. Lisäksi syksyn 2009 aikana oli alkamassa myös monikulttuurinen ryhmä palvelukeskuksen asiakkaille. Palvelukeskuksessa meille mahdollistui yhdistää multisensorinen-, muistelu-, maahanmuuttajien ryhmä- ja monikulttuurinen työ samaan projektiin.

Toteuttaessamme opinnäytetyötämme multisensorinen tila oli pystytetty tyhjillään olleeseen huoneeseen. Huone olisi mahdollistanut multisensorisen ja monikulttuurisen tilan rakentamisen myös koko huoneen kattavaksi. Pitäydymme kuitenkin alkuperäisessä ideassa pystyttää huoneeseen multisensorisen ja monikulttuurisen tilan liikuteltava tila. Kyseinen huone oli jatkossa varattu kaupan käyttöön, joten pysyväälle multisensoriselle ja monikulttuuriselle tilalle olisi ollut jatkossa vaikea löytää huonetta. Liikuteltavan tilan testaaminen palvelukeskuksen ympäristössä oli järkevämpi vaihtoehto jatkoa ajatellen.

Liikuteltavan multisensorisen tilan etuna pidettiin myös sen nopeaa pystyttämistä isompiinkin tiloihin, esimerkiksi liikuntatilaan tai aulaan.

Leena Paasivaaran mukaan asiakaslähtöinen palvelujärjestelmä edellyttää moniammatillista ja käytännönläheistä yhteistyötä, organisaatioiden rajojen läpinäkyvyyttä sekä saumatonta palvelukokonaisuutta. Erityisenä haasteena asiakaslähtöisessä palvelujärjestelmässä on saumattoman palvelukokonaisuuden edellyttämä toimintakulttuurin muutos, sillä laajentuvan ja alati muuttuvan hoito- ja palvelukokonaisuuden hallitseminen on yhä vaikeampaa. Kokonaisuuden hallitseminen vaatii ammattihenkilöstön laaja-alaista osaamista, sekä uudenlaista asennetta yhteistyön mahdollistamiseksi. (Paasivaara 2004, 32.)

Se että saimme tulla rakentamaan moniaistisen tilan Kontulan palvelukeskukseen, viestitti meille että palvelukeskuksessa oltiin valmiita kokeilemaan jotain uutta ja he olivat halukkaita tekemään yhteistyötä Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kanssa. Muistelutyötä on käytetty Kontulan palvelukeskuksessa säännöllisesti opinnäytetyömme jälkeen. Yhteistyötä on myös jatkettu kohtaamisia monikulttuurisessa tilassa -hankkeen kanssa.

## 10 POHDINTA

Pohdintaosuudessa käymme läpi koko prosessin arvioinnin, pohdimme kuinka tavoitteemme toteutuivat sekä tarkastelemme omaa oppimisprosessiamme. Esitämme myös kehittämis- ja jatkotutkimusehdotuksia opinnäytteeseemme liittyen.

### 10.1 Prosessiarviointi

Lähtökohtana opinnäytetyölle oli kiinnostus monikulttuurisuuteen, sekä luovien toimintojen ohjaukseen. Näiden lähtökohtien vuoksi meille suositeltiin opinnäytetyön tekemistä Kohtaamisia moniaistisessa tilassa - hankkeessa. Opinnäytetyön teema oli avoin, joten opinnäytetyön rajaaminen kesti aikansa. Opinnäytteen aiheen rajaaminen oli erittäin hankalaa, sillä ensiksi meidän tuli määritellä omat tavoitteemme ja kartoittaa yhteistyötahojen toiveet ja resurssit. Vähitellen tarkat tavoitteet alkoivat hahmottua, kun olimme käyneet keskusteluja hankkeen sisällä ja kartoittaneet millaiselle opinnäytteelle hankkeessa on tarvetta. Perehdyimme erilaisten materiaalien kautta Kohtaamisia moniaistisessa tilassa - hankkeessa tehtyihin pilottihankkeisiin, sekä perehdyimme näin multisensorisuuteen ja multisensorisen tilan toteuttamiseen.

Päädymme rajaamaan asiakaskunnan somalialaisista koostuvaan ryhmään, sillä hankkeessa heräsi toivomus että lähtisimme tutkimaan moniaistisen tilan liikuteltavan version toimintaa.

Somalialaiseen kulttuuriin liittyvää esineistöä oli paljon, joten tämä helpotti käytännön työtä. Materiaalihankintoja ei juuri tarvinnut tehdä. Tämän perusteella opinnäyte toteutettiin Kontulan palvelukeskuksessa, jonka kanssa Laurea-ammattikorkeakoulu ja hanke olivat jo tehneet yhteistyötä. Kontulan palvelukeskuksessa oli myös iäkkäistä somalinaisista koostuva ryhmä, joka oli kohderyhmänä sopiva. Valmis multisensorinen materiaali, sekä asiakkaille entuudestaan ainakin osittain tuttu työmuoto helpottivat toteutuksen suunnitteluprosessia. Konsepti oli jo hankkeessa tarkoin mietitty, hankkeessa toivottiin että hyödynämme ensimmäisenä multisensorisen tilan liikuteltavaa versiota ja rakennamme sen muistuttamaan kulttuurista tilaa. Tehtävämme oli liittää huoneeseen toiminnallinen osuus, jotta se vastaisi myös henkilökohtaista tavoitettamme hyödyntää opinnäytetyössä luovien toimintojen ohjausta. Koska muistelutyötä oli metodina käytetty Kontulan palvelukeskuksessa, oli sen käyttö luonnollinen valinta.

Haasteeksi osoittautui se, että opinnäytetyö sisälsi monia molemmille opinnäytetyöntekijälle vieraita elementtejä. Molemmille somalialainen kulttuuri ja monikulttuuristen ryhmien ohjaaminen oli suhteellisen vierasta. Käytännössä kumpikaan ei ollut päässyt ennen opinnäytetyötä soveltamaan multisensorisen tilan rakentamista tai hyödyntämistä menetelmänä. Varsinaisesta seniorityöstä oli toisella opinnäytetyöntekijöistä jonkin verran kokemusta, mutta palvelukeskus toimintaympäristönä oli suhteellisen vieras. Omien toiveiden hahmottaminen vei paljon aikaa, koska emme omanneet tarpeeksi tuntemusta asiakasryhmästä. Emme myöskään tienneet kuinka ryhmä toimii ja mitkä ovat toimintamme mahdollisuudet ja rajat.

Suunnitteluvaiheen sekä hyväksi että huonoksi puoleksi voidaan sanoa itsenäisen työskentelyn mahdollisuus. Yhteistyötahot suhtautuivat positiivisesti ehdotuksiimme opinnäytetyön linjauksista, mutta varsinainen suunnittelu ja ideointi tuntui haastavalta juuri sen itsenäisyyden takia. Yhdessä pohtimalla saimme teemaa rajattua ja ideoimalla yhdessä saimme linjattua tavoitteemme sekä konkreettisen toiminnan.

Ohjauskertojen toteuttaminen oli intensiivinen prosessi. Päädyimme ratkaisuun, jossa toiminnallisen osuuden runko ja sisältö olivat joustavia. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että rakensimme toiminnallisen ohjauskerran edellisen toimintakerran tapahtumien, kirjattujen havaintojen sekä palautteen pohjalta. Tästä syystä emme voineet laatia yhtä suunnitelmaa, jonka olisimme toteuttaneet hinnalla millä hyvänsä, vaan meidän tuli pohtia ja kritisoida omaa suunnitelmaamme jatkuvasti, sekä asettaa toimintamme kyseenalaiseksi.

Ensimmäisen ohjauskerran aikana meille hahmottui ensimmäistä kertaa se suunta, johon opinnäytetyötä tulee viedä. Päädyimme tekemään toimintaamme ohjaavat yleiset linjaukset. Näitä olivat muun muassa:

- Toiminnan asiakaslähtöisyys
- Ohjaajana tilan antaminen ryhmän itseohjautuvuudelle
- Pyrkimys toteuttaa jokainen toimintakerta suunnitellun mutta väljän rungon mukaan.

Ensimmäinen kerta meni tutustua uusiin asiakkaisiin, sekä kohderyhmään ja havainnoimalla ryhmän omien ohjaajien tapaa kohdata ryhmäläiset. Vaikka roolimme ohjaajana oli tarkkaileva, oli ensimmäinen kerta kuitenkin hyvin toteutunut ja täytti tavoitteensa, eli pyrkimyksen tutustua asiakkaisiin, tutustuttaa ryhmäläisiä vähitellen multisensorisen tilan kautta muistotyöskentelyyn. Ensimmäisen ohjauksen aikana saimme myös hyvän tuntuman multisensorisen tilan rakentamiseen ja sen eri vaiheisiin. Seuraavan kolmen toimintakerran aikana roolimme ohjaajana korostui, tilojen rakentaminen ja muuntaminen helpottui. Itselle vieras somalialainen kulttuuri tuli tutummaksi helpottaen myös ryhmän kohtaamista. Jokaisen ohjauksen jälkeen uusi, joustava ohjaustapa ja seuraavien toimintakertojen suunnittelu helpottui.

Aineistonkeruun menetelmäksi valikoitui havainnointi, sillä se oli helposti toteutettavissa kahden opinnäytetyöntekijän kesken. Toinen toimi ryhmätilanteessa ohjaajana ja toinen toiminnan havainnoijana kirjaten ylös mahdollisimman tarkasti tilanteesta tekemänsä havainnot. Jako oli helppo tehdä, sillä toinen meistä koki luonnollisemmaksi ryhmän ohjauksen ja toinen puolestaan havaintojen tekemisen. Havainnoissa kiinnitettiin pääosin huomiota asiakkaiden reaktioihin ja toimintaan vuorovaikutustilanteessa, vuorovaikutuksen laatuun ryhmäläisten välillä, sekä moniaististen muistelutyön menetelmien toimivuuteen ohjaustilanteessa. Katsoimme tarpeelliseksi kerätä myös haastattelumateriaalia ja palautetta moniaistisesta tilasta mielipidelaatikon avulla, jotta tutkimusaineistomme olisi laaja.

Saturaatiopiste saavutettiin tutkimusaineiston määrällä, sillä aineistosta löytyi samankaltaisia tuloksia. Sen lisäksi että saimme vastaukset tutkimuskysymyksiin, saimme myös mielenkiintoisia kehitysehdotuksia moniaistisen tilan kehittämiseen.

Mielestämme onnistuimme saamaan monipuolista teoria-aineistoa tutkimuksemme pohjaksi. Teoriaohjaava analysointitapa oli haastava siinä suhteessa, että aineiston analysoinnin lisäksi vertasimme havaintojamme jo olemassa oleviin teorioihin. Lisäksi koimme haasteelliseksi saada dialogia teorian ja käytännön havaintojen välille.

Tutkimustuloksiamme pohjalta voimme todeta, että multisensorisen tilan avulla voidaan tukea monikulttuurista kohtaamista. Sen kautta saatavat aistivirikkeet toimivat kommunikaatiota tukevana tekijöinä ryhmässä, jossa kommunikaatio muuten on haasteellista yhteisen kielen puuttumisen vuoksi. Multisensorinen ympäristö toimii oivallisena ympäristönä

muistelutyötä toteutettaessa, kuten on todettu myös aikaisempien menetelmästä saatujen kokemusten kautta. Monikulttuurisessa ympäristössä tehtävää muistelutyötä multisensorinen tila tukee erityisen hyvin, sillä multisensoriikka sekä nostaa muistoja käsiteltäväksi että auttaa ryhmäläisiä kommunikoimaan keskenään. Sitä kautta päästään jakamaan yhteisiä kokemuksia, sekä oppimaan uutta vieraista kulttuureista. Multisensorisen tilan avulla voidaan luoda turvallinen ympäristö, joka helpottaa muistelutyön menetelmän hyödyntämistä ryhmässä. Turvallinen ympäristö tuntui myös vaikuttavan nopean vuorovaikutuksen kehittymiseen. Tällä menetelmällä voitiin opinnäytetyön yhteydessä tukea ikääntyvien somalialaisten naisten integroitumista Kontulan palvelukeskuksen päivätoimintaan.

Kontulan palvelukeskuksen työntekijän viimeisimmässä haastattelussa tuli esille uusi tutkimustulos, jota emme aikaisempien haastattelujen ja havaintojemme perusteella osanneet odottaa. Vastauksesta päätellen Kontulan palvelukeskuksessa on tapahtunut notkahdus monikulttuurisempaan toimintaan. Havaintojemme ja aikaisemman haastattelututkimuksen ja aikaisempien tutkimusten perusteella analysoimme, että palvelukeskuksen monikulttuurinen ryhmä joka muodostui nais- ja miesosanottajista ei tukenut somalinaisten kotoutumista palvelukeskuksen liikunnalliseen toimintaan. Tämä havainto osoittautui kuitenkin vääräksi sillä sekaryhmästä huolimatta osa somalinoisista ottaa nyt osaa liikuntaryhmään.

## 10.2 Tavoitteiden toteutuminen

Toiminnan konkreettiset tavoitteet toteutuivat oletetulla tavalla. Toteutimme onnistuneesti multisensorisessa tilassa neljä toiminnallista muistelutyöhön perustuvaa ohjauskertaa, joissa toteutui monikulttuurinen kohtaaminen. Vaikka asiakkaiden oma-aloitteisen vuorovaikutuksen tukeminen ja oman ohjaajuuden välinen balanssi oli haasteellista löytää, pääsimme tavoitteeseemme. Tätä edesauttoi se, että otimme ensimmäisellä toimintakerralla havainnoijan roolin ja vähitellen löysimme oman tapamme toimia ryhmän ohjaajina.

Koemme että multisensorisen liikuteltavan tilaversion pilotoiminen on vasta alkutekijöissään. Tilasta saadut tulokset olisivat jääneet vähäisimmiksi, mikäli tila olisi rakennettu kerran viikossa neljän viikon ajan vain ohjauskertoja varten. Pitämällä tilaa avoinna koko kuukauden ajan koemme saaneemme arvokasta tietoa tilan toimivuudesta multisensorisena ympäristönä sinällään.

Tavoitteisiimme liittyi myös oppia lisää monikulttuuristen ryhmien ohjaamisesta. Opinnäytetyö kokonaisuudessaan on ollut kasvamista monikulttuuriseen työotteeseen. Monikulttuurisuus ja sen huomioiminen vaikuttivat jo heti alussa opinnäytetyön suunnitteluun.

Pyrimme alusta asti tietoisesti kehittämään kulttuurista ymmärrystämme. Mikäli emme tiennet jotain asiaa meille vieraasta kulttuurista tai sen kohtaamisesta, otimme asiasta selvää, kyselimme ja tutkimme. Opinnäytetyö antoi meille eväitä tulevaisuuteen, erityisesti monikulttuuristen ryhmien kohtaamiseen ja ohjaamiseen.

Opinnäytetyöprosessiin liittyvä teoria-aineistoon perehtyminen ja tänä päivänä mediassa kiivaasti käydyn keskustelun vuoksi tietoisuutemme monikulttuurisuuteen liittyvistä aiheista on laajentunut. Pystymme näkemään ruohonjuuritasolla tapahtuvan toiminnan, kuten ryhmätoiminnan ohjaamisen, vaikutuksen suurempaan kokonaisuuteen. Opinnäytteemme kohdalla tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että näemme yhteyden monikulttuurisen kohtaamisen tukemisen ja erilaisten kulttuurien kaksisuuntaisen integraation välillä.

### 10.3 Oma oppimisprosessi

Opinnäytetyönteko opetti tekijöitään. Somalikulttuuri oli kummallekin ennestään täysin tuntematon kulttuuri, niinpä opinnäytetyötä tehtäessä sukelsimme somalikulttuuriin syövereihin moniaistisuuden siivittäminä. Helsingissä sijaitsevien etnisten kauppojen valikoima, ystävällinen palvelu ja joustavat aukioloajat tulivat tutuiksi, kun etsimme somalialaisia ruokia moniaistisessa tilassa tarjottavaksi. Joka toimintakerran jälkeen tuntui, että opimme jotakin uutta somalikulttuurista. Asiakkaiden rentous tarttui, ja aika tuntui pysähtyvän kun istuimme yhdessä moniaistisessa tilassa. Syysmyrskyt, räntäsateet ja kiire unohtuivat moniaistisessa teltassa iäkkäiden somalinaisten seurassa. Tuntui kun olisimme tehneet syksyn aikana useamman virtuaalimatkan Afrikan sarveen.

Oman ohjaajuuden kannalta oli haasteellista löytää keskitie omalle ohjaajan roolille. Toisaalta pyrimme pitämään kiinni ennalta suunnitellusta teemasta, mutta toisaalta antamaan ryhmälle oma tila toteuttaa toimintaa ryhmän ehdoilla. Somalinaisten ryhmän ohjaaminen oli hyvin erilaista verrattuna aiempiin kokemuksiin suomalaisten ryhmien ohjaamisesta. Ero ryhmien välillä oli selkeästi havaittavissa ohjaustilanteissa. Suomalaiset kaipasivat ohjaajan ohjaavan hyvin strukturoidusti, kun taas Somalialaiset olivat hyvin itseohjautuvia, vieden keskustelua itsenäisesti eteenpäin haluamaansa suuntaan. Ohjaajalle tämä asettikin haasteen kuinka tasapainotella näiden kahden ryhmän ja heidän toivomustensa välillä. Tämä antoi toisaalta tilaisuuden tarkastella kriittisesti omaa toimintatapaa. Onko suomalainen ohjaustapa - ohjaajan roolia korostava - se ainoa oikea tapa ohjata? Vai voisiko ohjaaja joskus lähteä uuden ryhmän kanssa liikkeelle siitä, että tukisi heitä itseohjautuvuuteen, tulivatpa ryhmäläiset mistä kulttuurisesta taustasta tahansa? Monille suomalaisille tilanne oli vieras, mutta monet suomalaiset myös lopulta sopeutuivat tähän ohjaajan erilaiseen rooliin ja lähtivät myös itse vaikuttamaan keskustelun suuntaan. Koemme



että opinnäytetyön toiminnallinen osuus ravisti käsityksiämme ohjaajan roolista yleisellä tasolla ja antoi uutta näkökulmaa. Aina ei ole tärkeintä puskea läpi valmiiksi tehtyä suunnitelmaa, vaan myös ohjaaja voi joustaa ryhmän tarpeiden mukaan siinä missä ryhmäläisetkin.

Tuntui kun olisimme rakentaneet huojuvaa korttitaloa, kun ryhdyimme kokoamaan opinnäytetyömme kirjallista raporttia. Tutkimusmenetelmät ja käsitteet olivat meille entuudestaan melko vieraita. Käyttämämme teoria-aineisto oli kerätty useampien kuukausien aikana, ja sen läpikäyminen ja sopivan aineiston valitseminen oli työläs prosessi. Opinnäytetyöprosessin kautta meistä kuitenkin kuoriutui varsinaisia tutkijanalkuja. Opinnäytetyön tekeminen on ollut haastavaa ja monia unettomia öitä on vietetty, kun vielä keskeneräinen opinnäytetyö ei ole öisinkään jättänyt tekijöitään rauhaan.

Luovuus osallisuuden vahvistajana - syventävät opinnot ovat kehittäneet tiimi - ja parityötaitoja viimeisten kahden vuoden aikana, emmekä joutuneet kohtaamaan ongelmia parityötä ajatellen. Olemme jakaneet ja kehitelleet ideoita työskentelyn edetessä. Toisiltamme olemme saaneet tukea opinnäytetyöprosessin edetessä ja myös silloin kun työ ei ole edistynyt.

#### 10.4 Kehittämis- ja jatkotutkimusehdotuksia

Moniaistinen monikulttuurinen menetelmä soveltuu käytettäväksi muistelutyöhön, mutta se vaatii syvällisempää ryhmän tuntemusta, sekä useampia tapaamiskertoja, jotta se palvelisi asiakkaita parhaalla mahdollisella tavalla. Menetelmän avulla voisi myös käsitellä monikulttuurisessa ryhmässä erilaisia teemoja, kuten ennakkoluulot, kulttuurien välisiä eroja ja yhteneväisyyksiä, eri kulttuureissa vallitsevia arvoja ja normeja, sekä jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita kuten ruoka- ja tapakulttuuria.

Totesimme että liikuteltava moniaistinen tila on monille asiakkaille parempi vaihtoehto kuin pysyvä moniaistinen tila. Heitämme hankkeelle haasteen, että moniaistisen tilan liikuteltavaa versiota pyrittäisiin kehittämään jotta mahdollisimman moni, mahdollisesti jo huonokuntoinen henkilö, pääsisi nauttimaan multisensorisen tilan tarjoamista mahdollisuuksista.

Tämä opinnäytetyö perustui valmiiksi laadittuun suunnitelmaan, mikä oli kehitetty sen perusteella mitä opinnäytetyön prosessiin osallistuvat tahot katsoivat tarpeelliseksi. Jatkossa toiminnan lähtökohdaksi olisi hyvä ottaa varsinaisten asiakkaiden, tässä tapauksessa ikääntyneiden maahanmuuttajien, toiveet ja tarpeet jo toimintaa suunniteltaessa. Näin

toiminnassa voitaisiin huomioida paremmin asiakaslähtöisyys ja sen toteutuminen käytännössä, kulloisenkin ryhmän kohdalla. Asiakkaita voitaisiin myös aktivoida osallistumaan multisensoristen tilojen ja tilassa tapahtuvan toiminnan kehittämiseen ja toteuttamiseen. Yleistyksiä iäkkäistä maahanmuuttajista olisi hyvä välttää.

Multisensorisesta tilasta saadusta kirjallisesta palautteesta nousi esiin, ettei tila toimi sellaisenaan näyttelyversiona. Jatkossa tulisikin kiinnittää huomiota enemmän myös tilan visuaaliseen ilmeeseen ja moniaistisuuteen tilan ollessa näyttelytarkoituksessa. Liikuteltava moniaistinen tila mahdollistaa monikulttuurisen kohtaamisen syntymisen paikassa kuin paikassa, vaikka kauppakeskuksessa. Monikulttuurisen tilan luomisessa voisi panostaa yhteistyöhön eri alojen välillä. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa sitä, että jatkossa hankkeen liikuteltavan tilan luomiseen ja toteutuksiin osallistuisi myös teknisen- ja taidealan opiskelijoita. Jos sekä tilan rakentaminen, että siellä tapahtuvan toiminnan toteutus ovat yhden tai kahden sosionomiopiskelijan harteilla, voi toteutus jäädä raakileeksi. Multisensorisen tilan rakentaminen monipuoliseksi vaatii paljon tietoa ja taitoa eri aloilta, kaikkea tätä on yhden tai kahden sosionomiopiskelijan vaikea hallita. Tilan tekninen toteutus ja tekniset ongelmat vaativat toisinaan paljon huomiota, ja se söi resursseja sekä toiminnan ohjaamisesta että havainnoinnista. Saamamme palautteen perusteella voimme todeta, että palvelukeskuksessa multisensorinen tila toimii erityisen hyvin uusien ryhmien aloitusvaiheessa, sekä syvennettäessä ryhmän jäsenten välisiä suhteita. Työntekijän haastattelussa (2010) nousi esiin, että menetelmä sopii hyvin silloin kun pyritään kaksisuuntaisen keskinäisen mukautumisen prosessiin maahanmuuttajien kotoutumisessa.

## 11 LOPUKSI

Maahanmuutto on suomessa vähäistä, mutta silti asenteet maahanmuuttoa kohtaan ovat koventuneet lähiaikoina. Asenteiden jyrkentyminen näkyy jo katutasolla. Somaliliiton puheenjohtajana toiminut Said Aden toteaa ilmapiirin olevan kireä, ja maahanmuuttajat saavat osakseen nimittelyä ja asiatonta kommentointia. Syyksi hän arvelee kolmenlaisia tekijöitä; turvapaikan hakijoiden määrä on lisääntynyt, lama, sekä julkisen keskustelun maahanmuuttokriittisempi sävy. (HS 2010.)

Maahanmuuttajakriittistä sävyä julkisessa keskustelussa osoittaa mm. Helsingin kaupunginvaltuutettu Jussi Halla-Aho kirjoittama mielipidekirjoitus Helsingin Sanomien mielipidepalstalla (Helsingin Sanomat 2010, C13) Hän sanoi mm. seuraavan lauseen: ”(Somalialaiset)Lukutaidottomat tulijat eivät ole mikään voimavara tai rikkaus vaan kasvava taloudellinen taakka.”Me väitämme toisin. Lukutaidottomat somalialaiset ovat rikkaus ja voimavara kunhan me olemme valmiita kohtaamaan heidät sellaisina. Ei kai kenenkään

ihmisarvo ole lukutaidosta kiinni. Helsingin Sanomissa (14.3.2010) lainataan Pekka Himasen kirjoittaman ”Kukoistuksen käsikirjoitus” -selvityksen tavoitteena oli etsiä henkisiä eväitä, joilla Suomi saataisiin tällä vuosikymmenellä uuteen nousuun. Keinoiksi tarjottiin mm: Vuorovaikutusta, keskinäistä kunnioitusta, avointa keskustelun ilmapiiriä, luovuutta sekä rohkeutta ajatella ja toimia toisin. Näitä eväitä tarjotaan multisensorisessa ja monikulttuurisessa tilassa.

Näemme että yhteiskunnassa on tarve monikulttuurisen kohtaamisen tukemiseen. Tulisi pyrkiä siihen, että aitoa kohtaamista tapahtuisi maahanmuuttajien ja valtaväestön välillä. Valtaväestön tulisi saada todellista tietoa monikulttuurisuudesta ennakkoluulojen hälventämiseksi. Kuten eräs suomalainen ryhmäläinen kommentoi: ”Kun ei ole tietämystä, on ennakkoluuloja.” Olimme positiivisesti yllättyneitä kuinka suomalaiset seniorit näkivät maahanmuuttajat voimavarana ja näkivät heidän mahdollisuutensa opettaa myös suomalaisia.

Koemme että opinnäytetyömme puitteissa pystyimme luomaan aitoa vuorovaikutusta valtaväestön edustajien ja maahanmuuttajien välille. Multisensorinen muistelutyö lisäsi myös ryhmäläisten tietoutta erilaisista kulttuureista. Lisääntyneestä tiedosta seurasi kiinnostus tietää vieraasta kulttuurista yhä enemmän. Multisensorinen työskentelymenetelmä voikin toimia siltojen rakentajana kulttuurien välillä ja turvallisen sekä muuntuvan kohtausympäristön luojana. Multisensorinen tila toimii monikulttuurisen vuorovaikutuksen tukijana ja mahdollistaa näin uusia menetelmiä sosiaalialalla tapahtuvaan työskentelyyn.

Koemme että multisensorisen tilan avulla voidaan ottaa maahanmuuttajien tarpeet uudella tavalla huomioon. Menetelmästä voivat myös hyötyä muutkin kuin maahanmuuttajat. Koska lisääntyvä maahanmuuttajaväestö haastaa ja kyseenalaistaa vanhat sosiaalialan menetelmät, on yhteiskunnassa pystyttävä avarakatseisesti kritisoimaan jo olemassa olevassa menetelmiä, sekä innovatiivisesti luomaan uutta.

Koimme opinnäytetyöprosessin monipuoliseksi ja antoisaksi kokonaisuudeksi. Toimimalla monikulttuurisessa yhteisössä avasimme myös omia näkemyksiämme, tietojamme sekä taitojamme monikulttuurisessa kontekstissa. Kiitämme Kohtaamisia moniaistisessa tilassa - hanketta sekä Kontulan palvelukeskusta mahdollisuudesta toteuttaa opinnäytetyömme kiinnostavassa oppimisympäristössä. Työskentely oli haasteellista ja kiinnostavaa. Pääsimme ammatillisessa osaamisessa ison askelen pidemmälle. Lähtökohtaisesti tavoittelimme kuuta, mutta taisimme jäädä pilvien tasolle.

## 12 LÄHTEET

- Aaltola, J & Syrjälä L. 1999. Tiede, toiminta ja vaikuttaminen. Teoksessa Siinä tutkija missä tekijä toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Heikkinen H.L.T. & Huttunen R. & Moilanen P. (toim.). Arena kustannus. Juva: WSOY-kirjapainoyksikkö.
- Aaltonen, M. & Leskelä, S. 2004. ”Salapoliisit arvoituksen jäljillä” - Osallistavaa suunnittelua multisensorisessa ympäristössä. Teoksessa Sosiokulttuurinen multisensorinen työ - kokemuksia vammaistyöstä. Ala-Opas, T. & Sirkkola, M. (toim.). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ala-Opas, T. & Sirkkola, M. (toim.). 2006. Sosiokulttuurinen multisensorinen työ - kokemuksia vammaistyöstä. HAMK Julkaisut. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Gothóni R. & Sanio E. 2008. Eheyttä elämäntarinoista ja toiminnallisista ryhmistä. Teoksessa Monikulttuurista hyvinvointia vanhustyöhön. Nylund, A. (toim.). 2008. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 69. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy -Juvenes Print.
- Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2006.  
[http://www.mol.fi/mol/fi/99\\_pdf/fi/06\\_tyoministerio/06\\_julkaisut/10\\_muut/mamu\\_ohjelma19102006.pdf](http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/10_muut/mamu_ohjelma19102006.pdf)
- Heikkinen, H. L.T. & Jyrkämä J. 1999. Mitä on toimintatutkimus. Teoksessa Siinä tutkija missä tekijä toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja . Heikkinen H. L.T. & Huttunen R. & Moilanen P. (toim.). Juva: WSOY-kirjapainoyksikkö.
- Helsingin kaupungin sosiaalivirasto  
[http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM\\_GLOBAL\\_CONTEXT=/Sosv/fi/Vanhusten+palvelut/Palvelukeskukset/Kontulan+palvelukeskus](http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Sosv/fi/Vanhusten+palvelut/Palvelukeskukset/Kontulan+palvelukeskus)
- Helsingin Sanomat 2009. Maahanmuuttajien ikääntyminen on tiukka paikka terveydenhuollolle. www-dokumentti. Viitattu 28.9.2009.  
<http://www.hs.fi/tulosta/1135247568112>
- Helsingin Sanomat 2010. Suomi pelkää ja kääntyy sisäänpäin. www-dokumentti. Viitattu 27.3.2010.  
<http://uutiset.msn.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Suomi+pelk%C3%A4%C3%A4+ja+k%C3%A4%C3%A4ntyy+sis%C3%A4np%C3%A4in/1135254393780>
- Helsingin Sanomat. 28.3. 2010. Lukutaidottomia emme tarvitse. Jussi Halla-ahon mielipidekirjoitus.
- Himberg, L. & Jauhiainen, R. 2000. Suhteita; Minä, me ja muut. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Hohenthal-Antin, L. 2009 Muistot näkyviksi -Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä. Juva: PS-kustannus.
- Huttunen, L. & Löytty, O. & Rastas, A. 2005. Suomalainen monikulttuurisuus. Teoksessa Suomalainen vieraskirja - kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Rastas, A. & Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Huttunen, R. & Kakkori L. & Heikkinen H. L. T 1999. Toiminta , tutkimus ja totuus. Teoksessa Siinä tutkija missä tekijä. Heikkinen H. L.T., Huttunen R., Moilanen P. (toim.) Juva: WSOY-kirjapainoyksikkö.

Kontulan Palvelukeskuksen suunnittelupalaverin kokousmuistiinpanot. 24.9.2009.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493. Oikeusministeriö. Finlex. Viitattu 10.2.2010.  
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990493>

Monikulttuurinen multisensorinen keskus, projektisuunnitelma. Laurea-ammattikorkeakoulu.

Monikulttuurinen multisensorinen tila - hanke. Tilannekatsaus. 2008. Laurea-ammattikorkeakoulu.

Opinnäytetyöpäiväkirja. 2009.

Paasivaara, L. 2004. Kuuleeko palvelujärjestelmä vanhuksia? Teoksessa Vanhuksen äänen kuuleminen. Kankare H. & Lintula, H. (toim.). Tampere: Tammer-Paino Oy.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Räty, M. 2009. Monikulttuurinen multisensorinen tila. PowerPoint-tiedosto. Laurea-ammattikorkeakoulu.

Räty, M & Nyman, R. 2009. Aluekehityspäivä. Laurea-ammattikorkeakoulu.

Saastamoinen, M. 2000. Elämänkaari, elämänkerta ja muisteleminen. Kuopio: Kuopion yliopisto. Viitattu 25.3.2010.  
<http://www.uku.fi/~msaastam/MS1.PDF>

Sainio, E. 2008. Ikääntyvien maahanmuuttajien tilanne -ja palveluselvitys Helsingissä. viitattu 15.3.2010  
[http://www.selma-net.fi/temporary/file.asp/data\\_id=2076/DIAKsovintopalvelutarve.pdf](http://www.selma-net.fi/temporary/file.asp/data_id=2076/DIAKsovintopalvelutarve.pdf)

Sainio, E. & Sainio, J. 2008. Elämänmatto ja muita ideoita ikääntyneiden maahanmuuttajien ryhmätoimintaan opas. Viitattu 15.3.2010.  
[http://www.selma-net.fi/temporary/file.asp/data\\_id=2076/DIAKideoitaryhmienohjaamiseen.pdf](http://www.selma-net.fi/temporary/file.asp/data_id=2076/DIAKideoitaryhmienohjaamiseen.pdf)

Sava, I. & Vesänen- Laukkanen, V. 2004. Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Juva: WS Bookwell Oy.

Selvinen, S. Multisensoriset tilat ja välineet kuntoutuksen tukena. Julkaistu Fysioterapia-lehdessä 7/2008. Viitattu 13.2.2010.  
[http://nuuksiontaika.fi/lisatiedot/Multisensoriset\\_tilat\\_ja\\_valineet\\_kuntoutuksen\\_tukena.pdf](http://nuuksiontaika.fi/lisatiedot/Multisensoriset_tilat_ja_valineet_kuntoutuksen_tukena.pdf)

Selvinen, S. Multisensorinen toiminta; Käsitteiden määrittelyä. Multisensorinen työ. Viitattu 13.2.2010.  
[http://nuuksiontaika.fi/lisatiedot/Multisensorinen\\_toiminta\\_kasitteet.pdf](http://nuuksiontaika.fi/lisatiedot/Multisensorinen_toiminta_kasitteet.pdf)

Sirkkola, M. 2005. Osallistava toimintatutkimus multisensorisen työn tutkimusmenetelmänä. Teoksessa Sosiokulttuurinen multisensorinen työ - kokemuksia vammaistyöstä. Ala-Opas, T, & Sirkkola, M. (toim.). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sisäasiainministeriön Komiteamietintö 1997:5. Hallittu maahanmuutto ja tehokas kotoutuminen Ehdotus maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi Maahanmuutto- ja pakolaispoliittisen toimikunnan mietintö. Oy Edita Ab.

Soininen, M. 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turku: Painosalama Oy.

Säikkä, M. 2009, Monikulttuurisen työn kehittäminen Kontulan palvelukeskuksessa, Tilannekatsaus syksy 2009.

Taipale, M. 2008. Sosiokulttuurisen ryhmätoiminnan menetelmät. Teoksessa Monikulttuurista hyvinvointia vanhustyöhön. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 69. Nylund, A. (toim.). Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy -Juvenes Print.

Talentia. 2005. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet - arki, arvot, elämä, etiikka. Helsinki: Painotalo Auranen Oy.

Tiilikainen, M. & Martikainen, T. 2008. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.). Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.

Tiittula, L. Kulttuurien välinen viestintä. Teoksessa Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen. Pitkänen, P.(toim.). Helsinki: Oy Edita Ab.

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue - johdatus tieteellisen tekstin lukemiseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuori, S. 2010. Monikulttuurisuuden haasteet ; Tasa-arvo- perusoikeus ja politiikan haaste. Luentomateriaali. Helsingin yliopisto. Viitattu 26.3.2010.  
<http://blogs.helsinki.fi/takurssi2010/files/2010/02/Monikulttuurisuuden-haasteet-2010.pdf>

Työntekijän haastattelu 2010. Sähköpostihaastattelu 25.3.2010.

Vartia, N. 2009. Kansainvälisen kanssakäymisen taitoja; Kotona kaikkialla. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Vikström, J. 2004. Vanhuksen äänen arvo. Teoksessa Vanhuksen äänen kuuleminen, Kankare H.& Lintula H. (toim.). Tampere: Tammer-Paino Oy.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

## 13 LIITTEET

### LIITE 1 Ryhmähaastattelu somalialaisille naisille

- Miltä toiminta tuntui?
- Mitä hyvää/huonoa?
- Miltä tuntui jakaa omaa kulttuuria suomalaisten kanssa?
- Opitko jotain uutta suomalaisesta kulttuurista?
- Miltä tuntui kuulla uusia asioita suomalaisesta kulttuurista?
- Miltä multisensorinen tila tuntui?
- Miltä muistelu tuntui
- Haluaisitteko lisää toimintaa suomalaisten kanssa, millaista?

## LIITE 2 Työntekijän teemahaastattelun kysymykset

- Kuinka multisensorinen tila/ muistelutyö sopivat työskentelymenetelmänä monikulttuuriseen palvelukeskukseen (erityisesti ajateltuna somalinaisten integroitumista palvelukeskuksen toimintaan)?
- Kuinka menetelmät toimivat tässä opinnäytetyössä, mitä kenties olisi voinut tehdä toisin?
- Onko jompaa kumpaa tai molempia toimintamenetelmiä käytetty palvelukeskuksessa myös opinnäytetyön jälkeen( eli mitä jäi käteen...)?
- Saitko työntekijänä opinnäytteestämme jotain uutta? Jos sait, niin mitä?
- Käydyissä somalinaisten ryhmähaastattelussa tuli esiin, että yhteistä ryhmätoimintaa maahanmuuttajien ja valtaväestön kesken kaivataan lisää. Ongelmiksi nousivat kuitenkin muun muassa se, että asiakkaat tarvitsisivat tulkkaus apua, sekä tarvittaessa saattajan. Lisäksi nousi esiin että somalinaiset eivät voi osallistua liikuntaryhmiin joihin osallistuu molemman sukupuolen edustajia. Liikunta koettiin kuitenkin tarpeelliseksi. Pyritäänkö somalinaisten integraatiota toimintaan tukemaan jatkossa ja kuinka?
- +sana vapaa jos haluat vielä lisätä jotain muuta(risuja ja ruusuja)
- ja voitko lisäksi vielä muistuttaa minkä ikäisiä ryhmäläiset olivat 55+ -?



LIITE 3 Teemahaastattelu suomalaisille senioreille

- Miksi halusit osallistua ryhmään?
- Mitä ajatuksia toiminta herätti?
- Miltä yhteiset tapaamiset tuntuivat?
- Kehitysehdotuksia toimintaan
- Opitko uutta?
- Onko tarvetta tällaiselle toiminnalle?  
( ryhmäläisten aikaisempiin kommentteihin perustuen)
- Miltä tuntui että ryhmien välillä oli niin paljon yhteistä?